

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO

ČITATELJSKI KLUBOVI
U ZAGREBAČKIM NARODNIM KNJIŽNICAMA

Diplomski rad

Mentorica: Ana Barbarić, doc. dr. sc.

Studentica: Anamarija Stepanić

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

1. Uvod	3
2. Definicija čitateljskog kluba i popularnost čitateljskih klubova	5
3. Istraživanje provedeno u čitateljskim klubovima zagrebačkih narodnih knjižnica	13
3.1. Uzorak i metoda prikupljanja podataka	15
3.2. Rezultati istraživanja i analiza dobivenih rezultata	16
3.2.1. Tko su članovi čitateljskih klubova	16
3.2.2. Tko su voditelji čitateljskih klubova	28
4. Zaključak	36
Literatura	38
Prilozi	39

1. Uvod

Knjiga i čitanje oduvijek su zauzimali važnu ulogu u životu čovjeka. Alberto Manguel smatra kako čitamo da bismo razumjeli ili počeli razumijevati te je čitanje, gotovo kao i disanje, naša bitna funkcija¹. U prošlosti je knjiga bila skupa i velikom dijelu stanovništva teško dostupna, međutim, suvremeno je doba obilježeno sve pristupačnijim cijenama knjige koja postaje na dohvata ruke svima koji za njome odluče posegnuti. Pojavom masovnih medija odnosno televizije i interneta predviđala se propast knjige, no to se nije dogodilo. Prema nekim procjenama², svakih trideset sekundi u svijetu se objavi jedna knjiga. Jasno je da je riječ o mnogo više knjiga nego što prosječni čitatelj može ili želi pročitati. Knjižnice kao ustanove koje prikupljaju i pohranjuju knjižnu građu posrednik su između knjige i čitatelja, pomažu čitatelju da pronađe one knjige za kojima traga, ali isto tako naslućuju njegove potrebe te ga usmjeravaju prema novim, kvalitetnim naslovima. Suvremeni čitatelj izgubljen je u moru naslova, a knjižnica preuzima ulogu kompasa osluškajući svog korisnika i razvijajući njegove interese u pravome smjeru.

Suvremena knjižnica temelji se također na ideji knjižnice kao mjesta susreta, „trećeg prostora“³:

„Od knjižnica se očekuje da budu mjesta učenja i razmjene, udoban, ugodan i kreativan javni prostor u kojem se uspostavljaju odnosi među ljudima, stječe iskustvo, potiču rasprave i razmjena ideja, stvaraju veze i izgrađuje društvena zajednica. Time knjižnice postaju mjesta društvenoga života i pridonose kvaliteti življenja, a korisnici ih osjećaju kao svoj prostor. Treći prostor označava knjižnicu kao društveni kapital koji postaje slika zajednice i promiče društvenu koheziju. Sa stajališta knjižničara, treći prostor zahtijeva nove strategije rada i uključuje rad s vrlo raznolikom populacijom u iznimno dinamičnome kontekstu.“

Uz dom i radno mjesto, odnosno školu, treći prostor su javna nekomercijalna mjesta u zajednici gdje se ljudi okupljaju i dolaze u interakciju.⁴ Ideja knjižnice kao trećeg prostora

---

¹ Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb : Prometej, 2001. Str. 19.

² Zaid, G. Koliko knjiga!. Zagreb : Algoritam, 2005. Str. 16.

³ Narodne knjižnice kao treći prostor : programska knjižica / 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Hotel Club Funimation Borik, Zadar, 9. do 11. listopada 2013. ; [uredili Dunja Marija Gabriel, Jelica Leščić, Nela Marasović].

⁴ Narodne knjižnice kao treći prostor : programska knjižica / 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Hotel Club Funimation Borik, Zadar, 9. do 11. listopada 2013. ; [uredili Dunja Marija Gabriel, Jelica Leščić, Nela Marasović]. Str. 6.

polazi od problema suvremenog društva obilježenog općim trendom otuđenja, društva u kojemu je čovjeku sve teže u svojoj okolini pronaći sugovornike i ostvariti kvalitetnu komunikaciju. Čitateljski klubovi su svakako jedna od aktivnosti koja pomaže knjižnici u okupljanju korisnika oko kvalitetnog sadržaja, odnosno kvalitetne knjige, potiče interakciju i na taj način gradi društvene odnose u zajednici.

Općenito govoreći, čitateljske klubove možemo definirati kao zajednice čitatelja koji se sastaju najčešće jednom mjesečno, pokreću raspravu o pročitanoj knjizi, iznose svoja mišljenja i uspoređuju dojmove, a nije rijetkost da rasprava uključ i razgovor o vlastitim doživljajima i primjere iz osobnog iskustva.

Čitateljski klubovi nazivaju se u određenim kontekstima još i čitalački klubovi, čitateljske grupe, čitateljske skupine, knjiške grupe, klubovi knjige, klubovi ljubitelja knjige i slično. Osim što smatramo da pojam čitateljski klub najbolje opisuje postojeće prakse u zagrebačkim narodnim knjižnicama, i same knjižnice se službeno koriste upravo tim nazivom.⁵

Čitateljski klubovi se mogu sastajati na najrazličitijim mjestima. U ovome radu nastojalo se obrazložiti zašto je upravo knjižnica idealno mjesto okupljanja čitatelja u jedan čitateljski klub i zašto je poželjno da knjižnica praksu okupljanja čitateljskih klubova uključi u stalnu ponudu svojih korisničkih sadržaja kako bi povećala svoju vidljivost u zajednici, ostvarila svoju misiju „trećeg prostora“, zadržala postojeće i privukla nove korisnike.

Za potrebe ovog diplomskog rada provedeno je istraživanje metodom anketnog upitnika. Cilj ovog istraživanja bio je prikazati koje prakse i kakav voditelj doprinose uspješnom radu čitateljskog kluba. Svrha ovog istraživanja bila je pružiti knjižničarskoj struci neke smjernice za rad s čitateljskim klubovima.

---

⁵ www.kgz.hr (18.8.2014.)

2. Definicija čitateljskog kluba i popularnost čitateljskih klubova

Sve popularniji društveni fenomen okupljanja čitatelja u čitateljskim klubovima nije nastao tek sada, štoviše, poznato je kako su još u 17. stoljeću u Francuskoj postojala okupljanja ove vrste, u pravilu ženske populacije, kako bi se razmijenili dojmovi o pročitanoj štivi uz druženje u damskim salonima⁶. I danas su žene češći sudionici čitateljskih klubova, a jedno od mogućih tumačenja tog fenomena nudi Ivana Bašić⁷:

„Žene su slobodne u dijeljenju misli i osjećaja povezanih s tekstom o kojem razgovaraju i često su zainteresirane za odnosnu razinu, o čemu najbolje govori izbor literature u dominantno ženskim grupama. [...] Za razgovor u grupama često biraju knjige o sudbinama žena i međuljudskim odnosima, rijetko kada ih privlači nefikcijska literatura za koju muškarci pokazuju puno veći interes.“

Vratimo se u povijest razvoja čitateljskih klubova u svijetu i spomenimo da su neke od poznatih salona u Francuskoj u kojima je glavna tema bila književnost vodile Madame de Rambouillet, Madame de Scudéry, Madame de Sablé i Madame de Sévigné. Bile su to prve voditeljice čitateljskih klubova, a Plevnik navodi da je već tada jedna od glavnih zadaća klubova bila preporučivanje dobre literature⁸. Osim razgovora o novim literarnim naslovima u tim salonima razgovaralo se o suvremenim zbivanjima, a česti gosti bili su najveći književnici toga vremena.

U Hrvatskoj su prije ilirskog preporoda i pojave prvih čitaonica postojala razna čitateljska društva, koja su u primorskoj Hrvatskoj nosila talijanske nazive (*Casino di Letteratura*, *Gabinetto di lettura* i drugi), a u kontinentalnoj Hrvatskoj njemačke (*Leseverein*), i koja, iako nisu djelovala na hrvatskom jeziku, možemo smatrati značajnima za poticanje čitanja na ovim

---

⁶ Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 108.

⁷ Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 55.

⁸ Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 109.

prostorima⁹. Od sredine 19. stoljeća osnivaju se narodne čitaonice i čitateljska društva, kao što je „Ilirsko čitanja društvo“ osnovano 1838. u Karlovcu u kući Imbre Ignjatijevića Tkalca¹⁰.

Tek u 20. stoljeću postaje sasvim jasna razlika između intelektualnih okupljanja, često samih autora, na rasprave o književnosti, i okupljanja čitatelja koji nemaju spisateljskih ambicija. Plevnik ponovno tumačeći razvoj čitateljskih klubova ističe žensku populaciju kao predvodnicu trendova: „Nove čitateljice nadilaze nekadašnju simbiozu pisac-čitalac i opredjeljuju se da budu samo čitateljice. U povijesnom smislu to su počeci pravog čitalačkog doba.“¹¹ Također navodi još jednu temeljnu razliku u potrebama za čitateljskim klubovima ranije u odnosu na današnje suvremeno doba: „Klubovi tog vremena bili su potrebni zbog neslobode javnosti, dok su suvremeni klubovi nastajali zbog zaštite od preslobodne javnosti i utočišta od neselektivne ponude naslova“.¹²

Ekspanzija čitateljskih klubova kakvima ih poznajemo danas događa se nakon Prvog svjetskog rata u SAD-u pod nazivom *book clubs*. I danas je u Sjedinjenim Američkim Državama najveća koncentracija čitateljskih klubova na svijetu. Prema nekim procjenama u SAD-u je trenutno aktivno više od milijun čitateljskih klubova, dok ih je prije desetak godina bilo samo 250,000.¹³ Autor članka zanimljivog naslova „*Really? You are Not in a Book Club?*“ objavljenog u *The New York Timesu* procjenjuje da se oko pet milijuna Amerikanaca okuplja svakoga tjedna na sastancima čitateljskih klubova u privatnim domovima, lokalnim knjižarama ili knjižnicama; točan broj nemoguće je utvrditi i zbog činjenice da su neki članom i više od jednog čitateljskog kluba.¹⁴

Velik doprinos širenju čitalačke kulture i okupljanju u čitateljske klubove dala je poznata TV voditeljica Oprah Winfrey sa svojim čitateljskim klubom *Oprah's Book Club* započetim 1996. godine.¹⁵ Masovna pojava čitateljskih klubova dovodi do toga da u SAD-u postoje savjetnici za vođenje čitateljskih klubova (*book club consultants*), udruženja kao što je *Association of*

---

⁹ Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 110.

¹⁰ Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 110.

¹¹ Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 112.

¹² Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 110.

¹³ Freeman, S. End of discussion. Why I'm leaving my book club // *The American Scholar* (2005.) Url: http://theamericanscholar.org/end-of-discussion/#.VAN_ev1_tqU (30.8.2014.)

¹⁴ Atlas, J. Really? You are not in a book club? // *The New York Times* (2014.) Url: http://www.nytimes.com/2014/03/23/opinion/sunday/really-youre-not-in-a-book-club.html?_r=0 (26.8.2014.)

¹⁵ Freeman, S. End of discussion. Why I'm leaving my book club // *The American Scholar* (2005.) Url: http://theamericanscholar.org/end-of-discussion/#.VAN_ev1_tqU (30.8.2014.)

Professional Book Club Facilitators ili web stranice poput www.readinggroupguides.com, svojevrsne *online* zajednice čitateljskih kluba na kojoj je moguće izvijestiti o aktivnostima svog čitateljskog kluba i pronaći mnoštvo korisnih savjeta vezanih uz odabir knjiga i vođenje rasprave.

Iako se može učiniti vrlo jednostavno okupiti ljubitelje knjige i potaknuti ih na razgovor, potrebno je mnogo zalaganja od strane voditelja, ali i samih članova da bi čitateljski klub zaživio i uspješno se održao:

„Nije isto čitati knjige i biti čitalac. Nije isto i popričati nevezano o nečijoj knjizi u kavani ili na ulici i osnivati čitateljske klubove“¹⁶.

Čitateljski klub smo već definirali kao skupinu ljudi koja se sastaje, najčešće jednom mjesečno, kako bi razgovarala o pročitanoj knjizi. Klubovi mogu okupljati djecu, adolescente, mlade do 30 godina, isključivo žene ili muškarce odrasle dobi, prijatelje ili lokalnu zajednicu umirovljenika, a to su samo neke u nizu mogućnosti. U Sjedinjenim Američkim Državama je prisutna proliferacija zaista raznolikih specijaliziranih čitateljskih klubova pa neki primjerice okupljaju pripadnike određene seksualne orijentacije (*The Queer Lady and Lesbian Book Club*) ili pak obožavatelje lika i djela pojedinog autora (*The Roberto Bolaño Book Club*)¹⁷.

Susreti se mogu održavati na najrazličitijim mjestima, od privatnih domova, restorana, udruga, zatvora, bolnica, knjižara pa sve do knjižnice. Prema dogovoru mogu biti otvorenog tipa (primati nove članove) ili zatvorenog tipa (za unaprijed određenu skupinu ljudi). Iako okupljanje u nečijem domu i zatvorenost kluba za nove članove može povećati intimnost i povjerenje u tom klubu, zakida grupu za svojevrsno širenje vidika. Za potrebe ovog rada zadržat ćemo se na knjižnici kao mjestu sastanka čitateljskih klubova otvorenih svim korisnicima knjižnice. Čitateljski klub kao aktivnost u okviru knjižnice za sve je članove besplatna. Knjižnice za čitateljski klub osiguravaju prostor, voditelja i knjige. Čitateljski klubovi u knjižnicama su javni, a to podrazumijeva spremnost, štoviše želju pa čak i potrebu za privlačenjem uvijek novih članova.

Definirajući čitateljski klub važno je također osvrnuti se na broj članova i na interese koji su im zajednički. Općenito čitateljski klubovi broje od pet do dvadeset i pet članova, a literatura

---

¹⁶ Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 114.

¹⁷ Atlas, J. Really? You are not in a book club? // The New York Times (2014.) Url: http://www.nytimes.com/2014/03/23/opinion/sunday/really-youre-not-in-a-book-club.html?_r=0 (26.8.2014.)

često navodi magični broj od 12 članova, s obzirom da premali broj članova može dovesti u pitanje održavanje sastanka ukoliko nekoliko članova izostane (to je gotovo neizbježno), a prevelik broj članova može voditelju otežati vođenje rasprave te je teško izvedivo da svi prisutni dođu do riječi.¹⁸ Problem velikih grupa je i što se gubi intimna atmosfera, pri čemu se neki članovi ne osjećaju dovoljno slobodnima dati doprinos razgovoru iznoseći svoje mišljenje. Ukoliko je interes za sudjelovanjem u čitateljskom klubu veći od kapaciteta jednog kluba, odnosno više od 20-25 ljudi, knjižnica bi trebala razmisliti o osnivanju još jednog čitateljskog kluba. Osim već spomenutog prostora koji osigurava, knjižnica koja osniva čitateljski klub treba imati i voditelja, a to je moderator koji vodi raspravu na sastanku kluba te se brine o organizaciji čitateljskog kluba o čemu će biti više riječi kasnije. Voditelj čitateljskog kluba je stručna osoba – knjižničar, profesor književnosti, suradnik knjižnice, student volonter i sl., a postoji mogućnost da tu ulogu preuzme i netko od samih članova.

Grupa treba težiti demokraciji te se od članova osim vještina međusobne komunikacije očekuje i uvažavanje tuđeg mišljenja. Važno je odmah na početku uspostaviti pravila komunikacije, a Bašić predlaže sljedeća tri zlatna pravila rada čitateljskih klubova¹⁹:

1. Dok jedna osoba govori, ostali ju slušaju.
2. Govornik ne smije imati replike duže od nekoliko minuta.
3. Razgovor o knjizi smije odlutati u digresije, ali ne predugo.

Za mnoge članove govoriti o pročitanoj pred drugim ljudima nije jednostavno, često znači otvoriti se prema grupi donedavno nepoznatih ljudi, predstaviti svoje ideje i osjećaje. Voditelj treba prihvatiti intervencije članova vezane uz njihovo privatno iskustvo, ali i skrenuti pažnju da je središnja tema i dalje literarni, fiktivni tekst. Verena Tibljaš s bogatim iskustvom u vođenju čitateljskih klubova odlično sažima kako izgleda jedan razgovor koji vode članovi čitateljskog kluba²⁰:

„Način razgovora o knjizi u čitateljskoj grupi nije formalan, kao u nastavi književnosti, nije riječ o formalnoj interpretaciji. Članovi u grupi imaju priliku iznijeti svoje vlastite doživljaje, mišljenja o pročitanoj, mijenjati perspektive. Razgovor je

---

¹⁸ Bašić, I. O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 64.

¹⁹ Bašić, I. O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 59-60.

²⁰ Verena Tibljaš iz Gradske knjižnice Rijeka prepoznala je važnost čitateljskih klubova još 2001. godine. O čitateljskim grupama govori u tekstu Čitateljski klub : upute za početnike. Url: <http://gkr.hr/Magazin/Teme/Citateljski-klub-upute-za-pocetnike>.

usmjeren na tekst i na ono što taj tekst izaziva u čitatelju. Veličina grupe i pravilo o međusobnom uvažavanju omogućuju da svi jednako sudjeluju i da se sva mišljenja poštuju, što pozitivno utječe na razvijanje sposobnosti izražavanja, samopouzdanja u iznošenju mišljenja pred drugima i argumentiranja. Razgovor je spontan, često skače s teme na temu, po nekoj neuhvatljivoj unutrašnjoj logici asocijacija. Moderator brine da se rasprava s digresija pravovremeno vraća na pravi put.“

Postoje i oprečna mišljenja, primjerice Luigi Gavazzi sastavljajući savjete za uspješne čitateljske grupe navodi kako nije potrebno utvrđivati pravila rasprave jer će se grupa samostalno regulirati i pronaći ravnotežu, koja ovisi i o broju sudionika u raspravi i o knjizi o kojoj se raspravlja.²¹

Kada govorimo o čitanju koje nadilazi privatno druženje s knjigom i zahtijeva izricanje dojma i formuliranje određene analize pročitano, neizbježno se javlja asocijacija na satove lektire u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju. Usporedbe pokazuju da su diskusije na sastancima čitateljskih klubova osobnije, više okrenute pojedincu²² te tumače likove i radnju knjige na nov način koji često iznenadi članove koji su čitateljski klub povezivali s nastavom književnosti. Također, članovi čitateljskog kluba nisu i ne bi trebali težiti književnoj kritici, rasprava na čitateljskom klubu će često biti uspješnija ako se članovi priklone subjektivnom dojmu izbjegavajući pokušaj objektivnosti karakterističan za književne kritičare.

Iako bi obrazovni sustav trebao poticati na čitanje i razvijanje čitateljskog ukusa, brojne su kritike upućene načinu na koji se čitanju i razgovoru o pročitano pristupa tijekom školovanja:

„Bez obzira na primarnu i vitalnu važnost čitanja radi unaprjeđenja vlastite osobnosti i zadovoljstva, u tijeku školovanja se ne favorizira čitanje radi jačanja identiteta i intenziteta užitka.“²³

Tu ne govorimo samo o hrvatskoj zbilji, primjeri istraživanja u SAD-u također pokazuju da satovi lektire nisu dovoljno poticajni, previše su usmjereni na suhoparnu analizu teksta, i što

---

²¹ Gavazzi, L. Gruppi di Lettura: Come crearne uno e farlo vivere felice. Url:

<http://gruppodiletura.wordpress.com/2011/06/29/gruppi-di-lettura-come-crearne-uno-e-farlo-vivere-felice/>
(27.8.2014.)

²² Beach, R., Yussen, S. Practices of Productive Adult Book Clubs. // Journal of Adolescent and Adult Literacy, 55 (2) (2011.), str. 121.

²³ Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 36.

je najvažnije dominira profesor, a ne učenik koji je čitatelj sa svojim pravom na mišljenje.²⁴ Profesori književnosti, ali i školski knjižničari koji sudjeluju u odgojno-obrazovnom sustavu trebaju se odmaknuti od reproduciranja ustaljenih tumačenja djela i usmjeriti na kreativniju analizu proznih i poetskih tekstova.

U iskustvu profesorice koja je unijela dašak kreativnosti u nastavu književnosti pronalazimo upravo i ciljeve čitateljskih klubova²⁵:

„Doživljam književnost kao sredstvo upoznavanja i važan izvor informacija o prirodi čovjeka i društva, informacija koje volim propitivati, o kojima volim razgovarati i buditi duh upitanosti kod svojih sugovornika. Ništa me ne zadivljuje toliko koliko neobična misao o već dobro poznatom tekstu, neki kut gledanja koji u potpunosti izvrće stvar i pokazuje njezino drugo lice. Kao kad otkrijemo nešto jako ugodno o osobi koju smo tek upoznali, tako i novi kut gledanja može naizgled bezizražajan stih ili misao, ili sliku, u nekom novoostvarenom kontekstu života jednog čitatelja, učiniti veličanstvenima i velikim otkrićem. U nastavi književnosti pokušavam stvoriti uvjete za takve trenutke koji bude snažnu motivaciju i zanose duh.“

Knjiga u djetinjstvu i pubertetu može imati važnu ulogu u oblikovanju karaktera pojedinca, stoga odgajatelji, profesori i knjižničari ne bi smjeli zanemariti edukativnu ulogu knjižnice u zajednici. Loše školske prakse nastoje se ispraviti u čitateljskim klubovima, a posebno su pohvalne inicijative osnivanja čitateljskih klubova za djecu i mlade koji motiviraju na čitanje i razvijaju pozitivan stav prema čitanju, što se smatra preduvjetom za stasanje u čitatelja s dobrim čitalačkim navikama. U zagrebačkim narodnim knjižnicama djeluje nekoliko dječjih čitateljskih klubova (*Čitateljski klub za djecu Dječje knjižnice Marina Držića, ČITAFORA – čitateljski klub za mlade Knjižnice Jelkovec* i drugi), a aktivnih dječjih čitateljskih klubova ima i diljem Hrvatske (*Knjigolovci – čitateljski klub za djecu od 8 do 12 godina Gradske knjižnice Zadar, Dioptrija – klub čitatelja za tinejdžere od 13 do 16 godina Gradske knjižnice Zadar, Mali knjigoljupci Gradske knjižnice Rijeka* i drugi). Zanimljiv projekt pod nazivom *Bibliocikliranje* provode studenti bibliotekarstva Filozofskog fakulteta u Zagrebu s ciljem promicanja knjižnice kao mjesta zabave i druženja u čitateljskim klubovima. U sklopu

---

²⁴ Beach, R., Yussen, S. Practices of Productive Adult Book Clubs. // *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 55 (2) (2011.), str. 121.

²⁵ Bašić, I. Biblioterapija i poetska terapija : priručnik za početnike. Zagreb : Balans centar, 2011., Str. 86.

projekta od 1.9. do 10.9. 2014. godine posjetili su knjižnice u manjim gradovima na relaciji Zagreb-Split, kojom su putovali biciklima, i tamo održali čitateljske radionice za djecu²⁶.

Govoreći o pozitivnom učinku koji čitanje može imati na ljude, bilo odrasle bilo djecu, valja spomenuti pojam biblioterapije. Prema definiciji Samuela Crothersa biblioterapija je program aktivnosti utemeljen na interaktivnom procesu između medija i ljudi koji ga doživljavaju, pod stručnim vodstvom²⁷. Istraživanja biblioterapije i raznih oblika njene primjene u praksi smatraju da dobar izbor literature može dati pojedincu uvid u moguće rješenje problema koji ga opterećuju. Spekter problema koje je moguće uključiti je raznolik, od posljedica ratnih stradanja do obiteljskih trauma ili egzistencijalnih briga pojedinaca, poput usamljenosti, straha od smrti i sličnog. Treba razlikovati kliničku (institucionalnu) biblioterapiju namijenjenu osoba s emocionalnim i psihičkim oštećenjima smještenima u psihijatrijskim ustanovama ili bolnicama, koju provode psiholozi i psihijatri, od razvojne biblioterapije koju provode knjižničari i nastavnici, a koja je prvenstveno namijenjena širokoj zdravoj populaciji za njen osobni rast i razvoj. Ivana Bašić u knjizi *Biblioterapija i poetska terapija* navodi kako je glavni cilj biblioterapije izazivanje promjene, što obuhvaća brojne specifične ciljeve kao što su povećati samopouzdanje, osvijestiti životnu orijentaciju, razviti kreativnost, ohrabriti kreativno rješavanje problema, razviti komunikacijske vještine, osloboditi se napetosti.²⁸ Čitateljski klubovi u svojim misijama ističu upravo navedene ciljeve pa im saznanja o terapeutskom aspektu čitanja odnosno biblioterapiji mogu biti polazište za rad.

Kada knjižničar ili neka druga stručna osoba u suradnji s knjižnicom, svjesna prednosti koje takav oblik druženja može donijeti knjižnici i čitateljima, odluči osnovati čitateljski klub kreće s prikupljanjem članova. To podrazumijeva usmenu i pismenu komunikaciju – razgovor s korisnicima u knjižnici, obavijest elektroničkom poštom i objava na internetskim stranicama knjižnice. Moguće je također uključiti lokalne medije koji pokazuju interes za inicijative te vrste²⁹. Kasnije u radu bit će prikazano kako su ispitani članovi čitateljskih klubova saznali za okupljanje i koja praksa se pokazala kao najuspješnija. Za okupljanje zainteresiranih članova trebalo bi izdvojiti otprilike mjesec dana, a zatim se ugovara prvi sastanak čitateljskog kluba. Na prvom sastanku voditelj objašnjava koncept rada: koliko se često sastaje, u koje vrijeme, tko odabire knjigu i kako se knjiga nabavlja.

---

²⁶ <http://bibliocikliranje.wix.com/zagreb>

²⁷ Bašić, I. Biblioterapija i poetska terapija : priručnik za početnike. Zagreb : Balans centar, 2011. Str. 15.

²⁸ Bašić, I. Biblioterapija i poetska terapija : priručnik za početnike. Zagreb : Balans centar, 2011. Str. 19.

²⁹ Primjerice, zagrebački besplatni tjednik Večernjeg lista „City“ izvijestio je o čitateljskim klubovima u narodnim knjižnicama u siječnju 2014.

Treba napomenuti da su čitateljski klubovi obuhvaćeni istraživanjem *single-title* klubovi, koji su ujedno i najrašireniji model čitateljskih klubova. U *single-title* klubu svi članovi istovremeno čitaju jednu knjigu i razgovaraju o toj istoj knjizi, a to ima nekoliko prednosti³⁰:

„Zbog dobrog poznavanja teksta razgovor ide u dubine, propituju se detalji, otvaraju nova pitanja, unose osobni doživljaji i različite interpretacije. Ovaj model grupe usmjerava pažnju na jedan sadržaj o kojem članovi obično imaju različito mišljenje pa se u interpretacijama otkrivaju različite čitateljske strategije, drugačiji obrasci pamćenja i tumačenja, što utječe i na percepciju čitanja – članovi često otkrivaju kako su previdjeli neke detalje koje su drugi uočili, otkrivaju nove poveznice koje drugi nisu primijetili. *Single-title* čitateljske grupe najčešće biraju fikciju jer ona otvara mogućnost za kompleksna tumačenja istog sadržaja.“

Drugi model rada čitateljskih klubova su *multi-title* klubovi u kojima se čitaju različite knjige na istu temu³¹:

„U ovakvim grupama naglasak je na dijeljenju informacija i znanja – članovi na susretu predstavljaju pisca kojeg su odabrali ili kratak sadržaj knjige koju su pročitali, te se na taj način svi upoznaju s raznim piscima i djelima koja obrađuju istu temu. U *multi-title* grupama često se u izboru članova nađu fiksijska i nefiksijska djela (memoari, putopisi, znanstveni tekstovi). Članovi dijele svoja razmišljanja o temi kojom se bave, ali razgovor ne ide u dubinu osobnog doživljaja.“

Na spomenutom prvom sastanku također se kratkim predstavljanjem voditelj upoznaje s članovima, kao i članovi međusobno. Unatoč tome što je polazište uvijek željena rasprava o pročitanoj knjizi, svaki čitateljski klub se međusobno razlikuje upravo zahvaljujući svojim članovima i njihovim afinitetima. U istraživanju koje slijedi prikazat će se, između ostaloga, koje potrebe i ciljeve članovi čitateljskih klubova u zagrebačkim narodnim knjižnicama ističu kao najvažnije.

---

³⁰ Bašić, I. O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 53.

³¹ Bašić, I. O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 53.

3. Istraživanje provedeno u čitateljskim klubovima zagrebačkih narodnih knjižnica

Ivana Bašić u uvodu prve knjige o čitateljskim klubovima u Hrvatskoj, objavljene 2014. godine, navodi:

„[...] nismo dovoljno osviješteni za dobrobiti ovog jednostavnog i svugdje primjenjivog načina rada koji se u zapadnom svijetu pokazao kao jedan od najefikasnijih načina za razvijanje čitateljskih zajednica koje smanjuju izolaciju, potiču na druženje i razmjenu, osnažuju ljubav prema čitanju te jačaju čitateljske i komunikacijske vještine.“³²

Želeći povećati svijest o dobrobiti čitateljskih klubova među knjižničarima odlučili smo u okviru ovog diplomskog rada provesti istraživanje o čitateljskim klubovima. Cilj istraživanja bio je utvrditi motivaciju članova za sudjelovanjem te njihovu samoprocjenu nekih aspekata rada čitateljskog kluba.

U posljednjih nekoliko godina u većim i manjim narodnim knjižnicama Republike Hrvatske nailazimo na mnoštvo zanimljivih praksi osnivanja i vođenja čitateljskih klubova pa i struka sve više prepoznaje i vrednuje ovaj fenomen.³³ S obzirom na brojnost primjera dobre prakse, provedeno istraživanje ograničili smo na manje područje te je zbog neposrednog iskustva obuhvatilo čitateljske klubove na području narodnih knjižnica u gradu Zagrebu odnosno mreži Knjižnica grada Zagreba.

Radi se o sljedećim čitateljskim klubovima³⁴:

1. Čitateljski klub Knjižnice Ivane Brlić Mažuranić Opstanak, osnovan u studenome 2011. godine kao prvi *single-title* čitateljski klub u Knjižnicama grada Zagreba. Broji petnaestak članova u dobi od 25-70 godina. Prvih godinu dana susrete je vodila mr. sc. Ivana Bašić iz Balans centra za logopedagogiju i biblioterapiju, a kasnije tu ulogu

---

³² Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 7.

³³ U trenutku pisanja ovog diplomskog rada najavljen je i stručni skup na temu čitateljskih grupa u Hrvatskoj, u organizaciji Hrvatskog čitateljskog društva, Knjižnica grada Zagreba i Komisije za čitanje HKD-a. Skup će se održati 8. rujna 2014. godine u prostorijama Gradske knjižnice (Knjižnice grada Zagreba, Odjel za djecu i mladež, Starčevićev trg 4). Više informacija moguće je pronaći na stranicama Hrvatskog čitateljskog društva (<http://www.hcd.hr/>).

³⁴ Informacije o navedenim čitateljskim klubovima preuzete su s mrežnih stranica Knjižnica grada Zagreba – www.kgz.hr .

preuzimaju knjižničarke Mirta Šimić i Ivana Kelava. Sastanci se održavaju jedanput mjesečno, ponedjeljkom. Čitaju se knjige prema izboru voditeljica.

2. Čitateljski klub Na tragu klasika pokrenut je u Knjižnici Ivane Brlić Mažuranić kao rezultat suradnje s izdavačkom kućom Disput i urednicom Biblioteke Na tragu klasika Irenom Lukšić. Na sastancima čitateljskog kluba se razgovara isključivo o knjigama iz spomenute biblioteke koja obuhvaća probrane naslove svjetske proze. Sastanci se održavaju jedanput mjesečno, ponedjeljkom, od listopada 2013. godine. Klub broji petnaestak članova, a voditeljica je Anamarija Stepanić, volonterka knjižnice i studentica bibliotekarstva.
3. Čitateljski klub Algoritmov KaLibar osnovan je u prosincu 2013. u suradnji Knjižnice Ivane Brlić Mažuranić i izdavačke kuće Algoritam, a klub na svojim mjesečnim sastancima razgovara o knjigama iz Biblioteka KaLibar i Mali KaLibar, koje obuhvaćaju autore iz Hrvatske i regije. Voditeljica je Anamarija Stepanić.
4. Čitateljski klub Knjižnice Novi Zagreb redovito se sastaje od siječnja 2014. pod vodstvom knjižničarke Milene Ajduković. Čitaju raznolike naslove domaće i svjetske produkcije, a na sastanku posvećenom romanu *Črna mati zemla* ugostili su i autora romana, Kristiana Novaka.
5. Čitateljski klub H-8 Knjižnice Ante Kovačića iz Zaprešića najmlađi je čitateljski klub u mreži Knjižnica grada Zagreba, ali također vrlo brojan i uspješan. Sastaje se od početka 2014. godine, voditeljica je knjižničarka Maja Jurenić Labus.

Popularnost čitateljskih klubova raste i teško je pratiti njihovo širenje u zagrebačkim narodnim knjižnicama, ali u trenutku provođenja istraživanja u okviru Knjižnica grada Zagreba djelovalo je sveukupno sedam čitateljskih klubova za odrasle. Osim ranije spomenutih te uključenih u istraživanje tu su i čitateljski klub „*Spajalica*“ u Knjižnici Vladimira Nazora te „*Pozitiva – čitateljski klub za odrasle*“ u Knjižnici Vrapče.

3.1. Uzorak istraživanja i metoda prikupljanja podataka

Istraživanje je provedeno tijekom travnja i svibnja 2014. godine među članovima triju čitateljskih klubova Knjižnice Ivane Brlić Mažuranić, članovima čitateljskog kluba Knjižnice Novi Zagreb te članovima čitateljskog kluba Knjižnice Ante Kovačića. Ovim istraživanjem nastojali smo utvrditi što je potrebno da jedan čitateljski klub zaživi i opstane u narodnoj knjižnici, odnosno koje su prakse uspješnih čitateljskih klubova.

Prilikom provođenja istraživanja korišten je anketni upitnik. Sudjelovanje u anketi bilo je dobrovoljno i anonimno te je ispitanicima objašnjeno kako će se rezultati dobiveni anketom koristiti isključivo u znanstvene svrhe za potrebe pisanja diplomskog rada.

Uzorak u ovom istraživanju nije reprezentativan nego prigodan. Istraživanje je provedeno na ukupno 54 osobe. Izabran je jedan termin susreta čitateljskog kluba te su anketni upitnik ispunile sve osobe prisutne na tom susretu.³⁵

Na samom početku ispitanici su naveli neke svoje demografske karakteristike poput spola, dobi, obrazovanja i zaposlenosti. Slijedila su pitanja o njihovim čitalačkim navikama i motivaciji za sudjelovanje u klubu, kao i procjena doprinosa kluba na samu kvalitetu života ispitanika. Na kraju upitnika nalazila su se pitanja koja su od ispitanika zahtijevala procjenu metoda rada voditelja čitateljskog kluba. Pitanja u anketi grupirana su u dvije skupine: „Podaci o ispitaniku“ i „Podaci o sudjelovanju u čitateljskom klubu“.

Pitanja smo nastojali formulirati na jasan i nedvosmislen način kako ispitaniku ne bi oduzimala mnogo vremena i kako bi mu ispunjavanje bilo jednostavno i zanimljivo. Korištena su pitanja zatvorenog tipa, dok su pojedina pitanja uz odabir između ponuđenih odgovora davala i mogućnost kratkog obrazloženja pojedinog odgovora. Dva pitanja osmišljena su tako da su ispitanici izražavali svoje slaganje s ponuđenim tvrdnjama pri čemu je ocjena 5 označavala potpuno slaganje, a ocjena 1 potpuno neslaganje.

Većina ispitanika nije obrazložila svoje odgovore tamo gdje im je to ponuđeno. Nekolicina ispitanika ipak je navela kratka obrazloženja svojih odgovora te oni predstavljaju doprinos ovom istraživanju. Neka će obrazloženja biti navedena u samoj analizi rezultata.

---

³⁵ Ne može se utvrditi točan broj članova pojedinog čitateljskog kluba s obzirom na to da su oni otvorenog tipa i često se pridružuju novi članovi, a nije rijetkost i da su neki članovi neredoviti u dolascima, ili svojevremeno odustaju. U pravilu se broj članova prisutnih na čitateljskom klubu kreće od 12-15.

3.2 Rezultati istraživanja i analiza dobivenih rezultata

U poglavljima koja slijede analizirat će se rezultati prikupljeni anketnim upitnikom. Analiza neće nužno slijediti redoslijed pitanja navedenih u anketnom upitniku. Budući da je za knjižnice kao mjesta osnivanja i održavanja čitateljskih klubova važna struktura njihovih članova, njima je posvećeno najviše prostora u analizi. Nakon toga slijedi analiza karakteristika voditelja čitateljskih klubova na temelju odgovora ispitanika, koja je vrlo važna za knjižničare i voditelje čitateljskih klubova kao povratna informacija samih korisnika.

3.2.1 Tko su članovi čitateljskih klubova

Prva skupina pitanja dala nam je nekoliko demografskih informacija o članovima čitateljskih klubova.

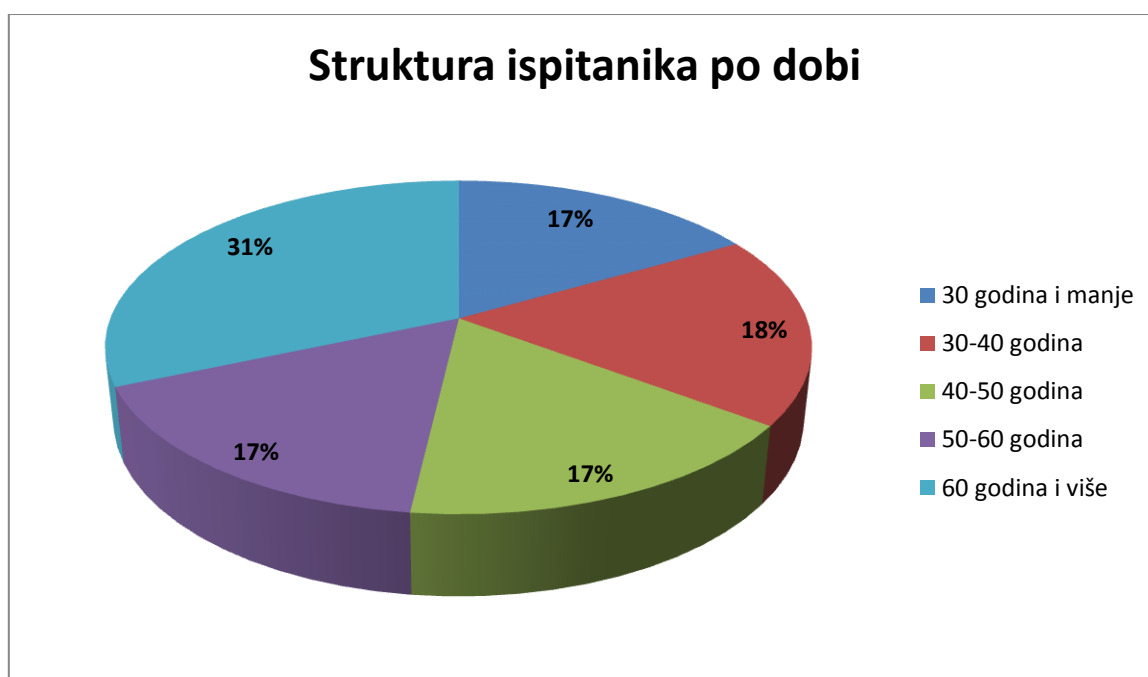
Grafikon 1. Struktura ispitanika po spolu

Budući da je sudjelovalo 49 ispitanika ženskog spola (91%) i samo 5 ispitanika muškog spola (9%) ovo istraživanje potvrdilo nam je tezu na koju smo ranije nailazili u literaturi i koju smo već spomenuli, a to je da se žene češće okupljaju u čitateljskim klubovima.

Grafikon 2. Struktura ispitanika po dobi

Što se tiče dobne strukture, na Grafikonu 2. možemo uočiti kako su u ispitanim čitateljskim klubovima gotovo sve dobne skupine podjednako zastupljene, uz iznimku skupine 60 godina i više koja je gotovo dvostruko brojnija od drugih. Time se potvrđuje da su umirovljenici odnosno pripadnici treće životne dobi vrlo aktivni korisnici knjižnice³⁶, čije potrebe za rasonodom i druženjem ispunjava i sudjelovanje u čitateljskom klubu. I pripadnici dobne skupine 50-60 godina mahom su umirovljenici, kao što možemo vidjeti na Grafikonu 3. koji prikazuje zaposlenost ispitanika. Ono što posebno ohrabruje je velik broj mladih članova čitateljskih klubova, čak 17% ispitanika je u dobi do 30 godina. Za čitateljske klubove namijenjene djeci i adolescentima važno je da su članovi vršnjaci, s obzirom na njihov razvoj u toj osjetljivoj dobi. Kada govorimo o odraslim korisnicima, većina voditelja i osnivačja čitateljskih klubova prepoznaje važnost međugeneracijskog dijaloga i uključuje u klubove članove od tek punoljetnih do treće životne dobi. Da za ovakav oblik druženja postoji interes u svim dobnim skupinama pokazuje i dobiveni grafikon.

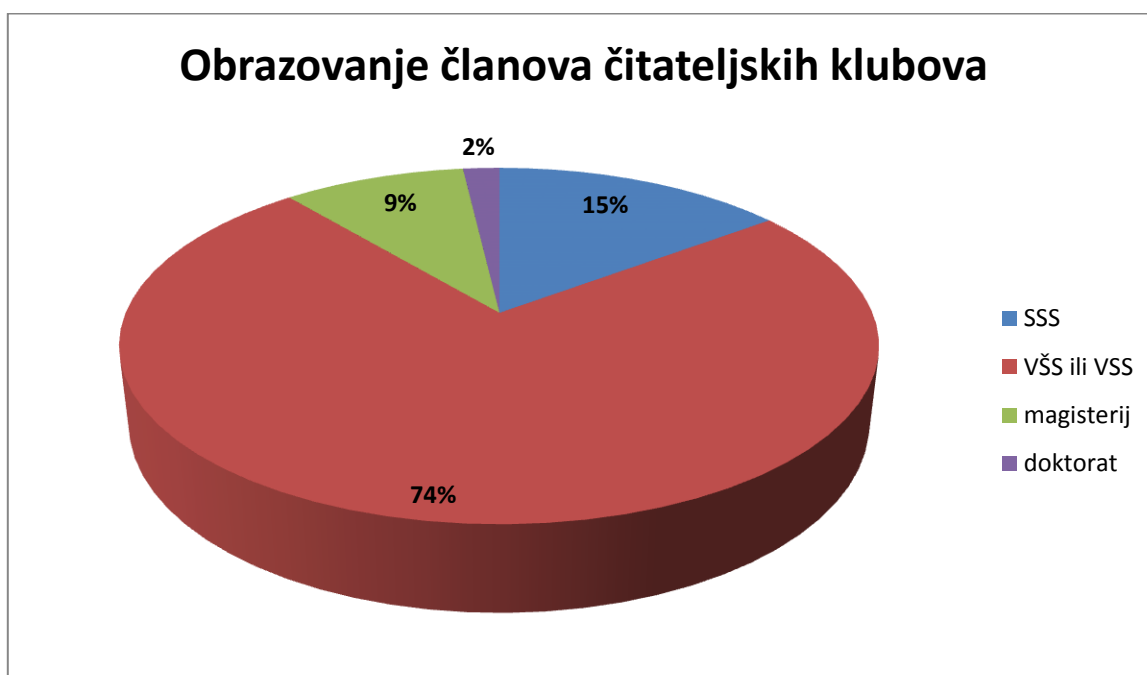
³⁶ To su Knjižnice grada Zagreba prepoznale i u okviru projekta „65+“ koji provodi ciljane programe namijenjene društvenoj integraciji osoba treće životne dobi i njihovom aktivnom uključivanju u zbivanja u knjižnici.

Grafikon 3. Zaposlenost članova čitateljskih klubova

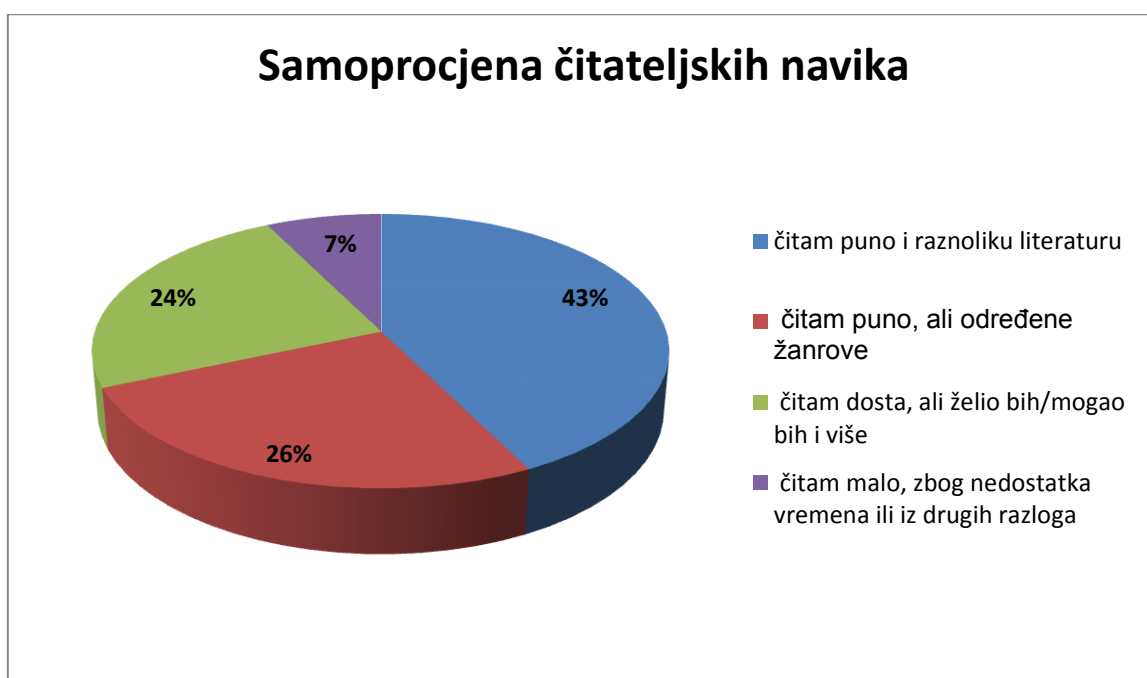
Podaci iz trećeg grafikona nam ukazuju kako najveći broj članova čitateljskih klubova čine osobe koje su zaposlene ili su već u mirovini. Također smo imali i nekolicinu osoba iz studentske populacije te nekoliko nezaposlenih osoba.

Grafikon 4. Obrazovanje članova čitateljskih klubova

Uspoređujući podatke o zaposlenosti i obrazovanju, prikazane grafikonima 3. i 4., dolazimo do nekoliko zaključaka. Svi ispitanici dobne skupine do 30 godina su studenti ili netom diplomirani akademski građani. Prema obrazovnoj strukturi sveukupno je najviše ispitanika visoke ili više stručne spreme (74%), ali zastupljena je i srednja stručna sprema (15%) te magisterij (9%) i doktorat (2%), s time da broj ispitanika s magisterijem uključuje i mlade do 30 godina koji taj stupanj obrazovanja stječu novim ustrojem studija pa treba na to obratiti pažnju.

Grafikon 5. Samoprocjena čitateljskih navika

Možemo uočiti kako većina ispitanika (43%) čita puno i raznoliko, a dobar dio (26%) smatra da čita mnogo ali manje raznoliku literaturu. Ispitanici su često kao motivaciju za sudjelovanje u čitateljskom klubu navodili upravo poticaj na aktivnije čitanje (što će biti prikazano na Grafikonu 10.), ali i poticaj na širenje vidika i čitateljskog ukusa, što potvrđuju i objašnjenja navedena u nekim anketnim upitnicima:

„Kao što sam se i nadala, kroz sudjelovanje u klubu sam se upoznala s literaturom za kakvom sama ne bih posegnula.“

članica čitateljskog kluba, do 30 godina

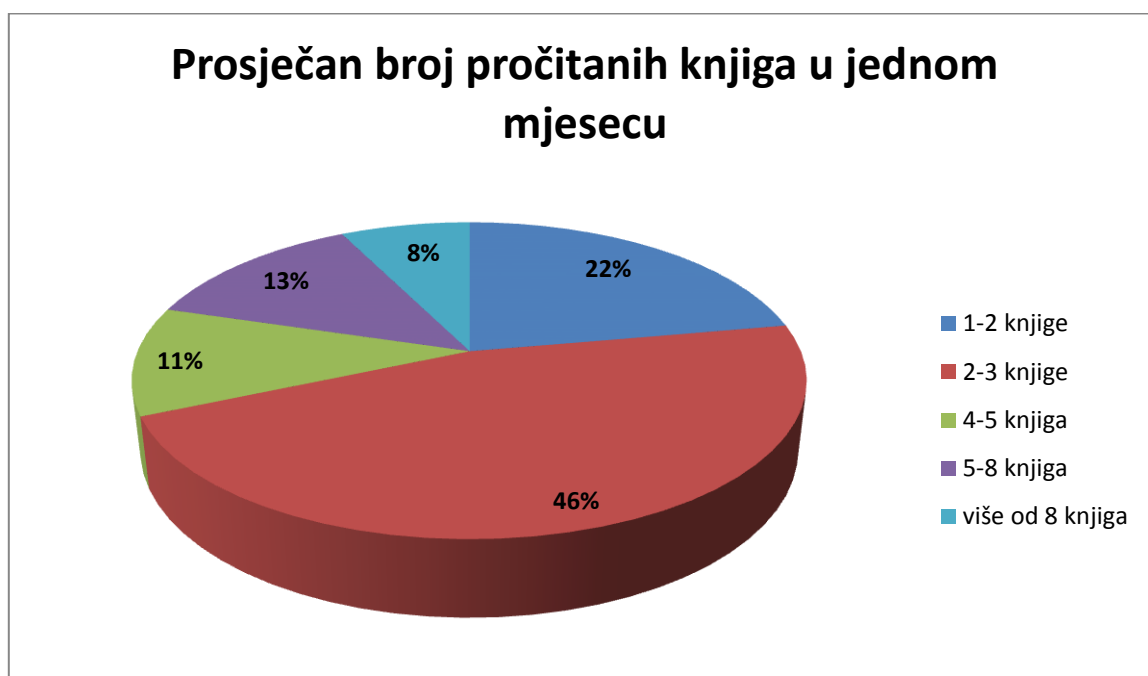
„Sviđa mi se odabir knjiga u čitateljskom klubu jer su to knjige do kojih ja sama vjerojatno ne bih došla, a drago mi je da sam ih pročitala.“

članica čitateljskog kluba, 50-60 godina

„Od kluba sam dobila ono što sam htjela, a to je promišljanje i diskutiranje o raznovrsnim knjigama a najveće mi je zadovoljstvo jer se ponekad radi o knjigama za kojima inače ne bih posegnula u knjižnici. Čitajući i diskutirajući o njima obogatila sam se novim spoznajama, pa čak i promijenila neke vlastite stavove.“

članica čitateljskog kluba, 30-40 godina

Grafikon 6. Prosječan broj pročitanih knjiga u jednom mjesecu

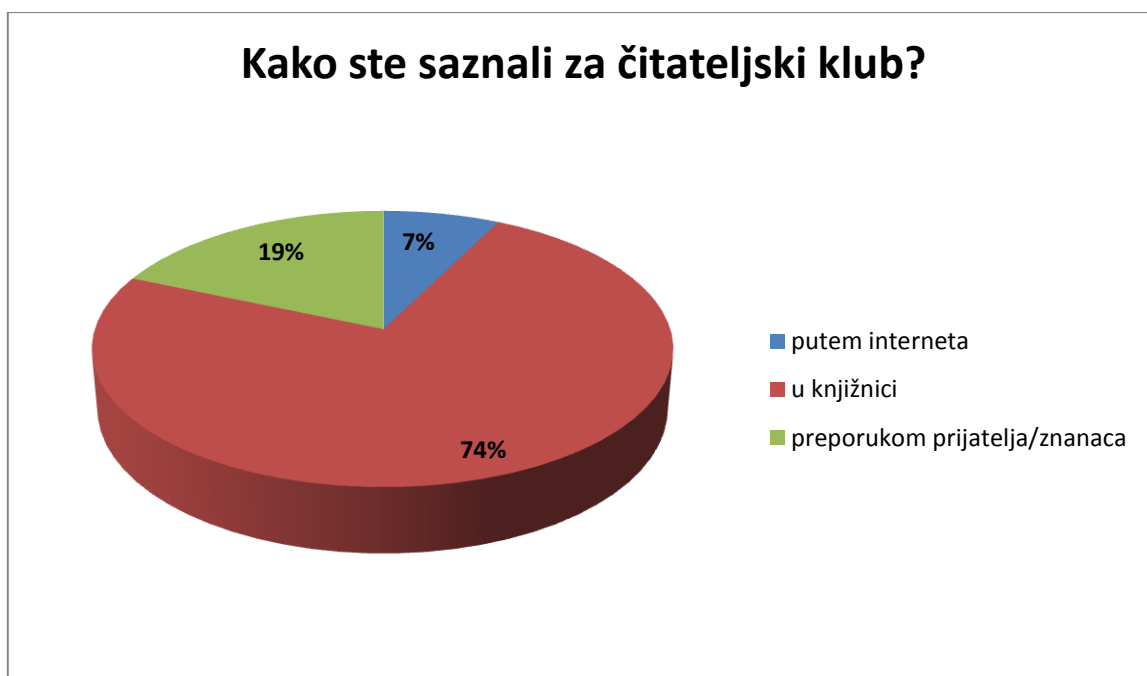

Nadovezujući se na samoprocjenu čitateljskih navika zanimljivo je bilo analizirati koliko knjiga ispitanici u prosjeku pročitaju u jednom mjesecu. Gotovo polovica (46%) ispitanika pročita 2-3 knjige mjesečno. Indikativno je da čak 13% ispitanika čita u prosjeku 5-8 knjiga mjesečno, a 8% ispitanika čita i više od 8 knjiga, što uvelike odskače od prosjeka Hrvatske u kojoj se prosječno pročitaju tek dvije knjige godišnje³⁷. Taj podatak nam ukazuje na to da čitateljski klubovi privlače prije svega aktivne čitatelje, moglo bi se reći i natprosječne. Ipak,

³⁷ Istraživanje GfK-a objavljeno povodom manifestacije Noći knjige. Url: <http://www.vecernji.hr/knjige/svaki-stanovnik-hrvatske-godisnje-prosjecno-procita-dvije-knjige-543785> (1.9.2014.)

dinamika čitanja jedne knjige mjesečno optimalna je za rad čitateljskog kluba, i u tom vremenskom rasponu stignu knjigu pročitati i oni koji čitaju 1-2 knjige mjesečno (22%). Također, najbolje je uvijek odabrati isti dan i sat u mjesecu za okupljanje. Neki čitateljski klubovi mogu se sastajati češće ili čitati čak dvije knjige za pojedini susret (idealno ukoliko su tematski povezane što razvija kvalitetan razgovor o sličnostima i različitostima), no to je stvar individualnog dogovora voditelja i članova, najčešće prema afinitetima samih članova, i ne preporuča se uvesti prilikom pokretanja čitateljskog kluba.

Grafikon 7. Kako ste saznali za čitateljski klub?

Na pitanje kako su saznali za čitateljski klub većina ispitanika, odnosno njih 74% navodi da su do informacija došli u knjižnici to jest zahvaljujući knjižničarima, 19% navodi da je za čitateljski klub saznalo preporukom prijatelja ili znanaca, a samo 7% navodi internet kao izvor informacija. Ovaj rezultat potvrđuje tezu Ivane Bašić da je okupljanje članova u pravilu posao koji knjižničari odrađuju za pultom: „Kratak razgovor s članovima knjižnice dovoljan je da se predstavi osnovna ideja grupe. Mnogi članovi knjižnice ne poznaju se međusobno i ne znaju što ih povezuje. Uloga knjižničara je da prepozna tu zajedničku sklonost, poveže ih i pruži im priliku da se upoznaju i druže.“³⁸ Jedna ispitanica navela je:

³⁸ Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 58.

„Čitateljski klub omogućuje mi da upoznam strastvene čitatelje, baš kao što sam i ja. Nije ih lako pronaći, svi kažu da čitaju ali malo ih želi raspravljati, dijeliti iskustvo, povezivati se s knjigom.“

članica čitateljskog kluba, do 30 godina

Razvojem suvremenih informacijskih i komunikacijskih tehnologija zaživjele su brojne *online* zajednice čitatelja, pa i svojevrсни čitateljski klubovi koji broje od stotinu do nekoliko tisuća članova ukoliko govorimo o inozemnim primjerima. U tako brojnim zajednicama gubi se individualizam i prislan odnos s članovima grupe, stoga je razumljivo da korisnici koji se žele povezati i razgovarati sa sebi sličnim ljubiteljima čitanja češće odabiru čitateljski klub u lokalnoj narodnoj knjižnici. Ipak, internet kao snažan medij komunikacije može biti značajna podrška radu čitateljskih klubova, prije svega kao kvalitetna promocija. To podrazumijeva informatičku pismenost voditelja odnosno knjižničara. Dobar primjer je Čitateljski klub Knjižnice Ivane Brlić Mažuranić na *Facebooku* o kojem brine voditeljica knjižnice i čitateljskog kluba Opstanak Mirta Šimić, a koji trenutno broji oko 700 članova. Osnovna namjena ovog virtualnog čitateljskog kluba je okupiti *one koji vole iskustvo pročitano podijeliti s drugima*³⁹, članovi kluba na *Facebooku* aktivno objavljuju svoje recenzije i preporuke pročitanih knjiga. Osim tog oblika aktivnosti, ova virtualna zajednica izvještava i o radu triju čitateljskih klubova u knjižnici, najavljujući sastanke te objavljujući nakon sastanka kratke izvještaje koji mogu privući i nove članove. Čitateljski klub tako postaje vidljiv ne samo lokalno nego i globalno i stoji na raspolaganju svojim članovima 24 sata dnevno kao putokaz pri odabiru kvalitetnih naslova, ali i izvor informacija o sastancima čitateljskih klubova u knjižnicama. Određeni broj članova stvarnih čitateljskih klubova uživa i u virtualnom druženju. Članovi ovog virtualnog čitateljskog kluba su i hrvatski pisci, urednici, književni kritičari s kojima je na taj način također moguće ostvariti suradnju i pozvati ih da prepoznaju važnost čitateljskih klubova i u svom radu. Primjeri takve suradnje su gostovanja književnika u knjižnici, nagradni natječaji za najbolje napisane recenzije pročitanih knjiga i ostalo. Ovim putem aktivnost čitateljskih klubova dopire do nakladnika i knjižara, koji mogu knjižnici ponuditi suradnju. Kao što smo već spomenuli, dva čitateljska kluba Knjižnice Ivane Brlić Mažuranić su primjer upravo takve suradnje, i knjige koje se čitaju na njihovim susretima odabrane su iz biblioteka nakladnika suradnika. To donekle sužava izbor knjiga, ali

---

³⁹ Informacije o Čitateljskom klubu Knjižnice I. B. Mažuranić na Facebooku. Url: <https://www.facebook.com/groups/144815659013627/> (1.9.2014.)

s obzirom na to da se radi o bibliotekama vrlo kvalitetnih naslova⁴⁰ čitatelji su uglavnom zadovoljni ostvarenim suradnjama.

Grafikon 8. Zadovoljstvo odabirom knjiga u čitateljskom klubu

Ispitanicima je postavljeno pitanje u kojim im se mjeri sviđa odabir knjiga u čitateljskom klubu. Nitko od ispitanika nije izrazio nezadovoljstvo ili barem prevladavajuće nezadovoljstvo odabirom, dok je 26% donekle zadovoljno odabirom. Čak 74% ispitanika je zadovoljno ili uglavnom zadovoljno odabirom knjiga i to je pokazatelj da voditelji uspješno odrađuju svoj posao. Neka od obrazloženja kojima su ispitanici pojasnili svoj stupanj zadovoljstva su sljedeća:

„Sviđa mi se odabir knjiga jer u većoj mjeri odskaka od onoga što bih sama čitala, a dobro je radi proširivanja vidika i opće kulture.“

članica čitateljskog kluba, do 30 godina

„Neke od knjiga da nisu bile za potrebe čitateljskog kluba ne bih nikada pročitala po svom izboru, ali sam odradila zadaću.“

članica čitateljskog kluba, 50-60 godina

⁴⁰ Radi se o Biblioteci Na tragu klasika izdavačke kuće Disput u suradnji s Hrvatskim filološkim društvom, čija je urednica Irena Lukšić. Biblioteka Na tragu klasika pokrenuta je 2004. godine te je tri puta dobila nagradu Kiklop za najbolju biblioteku u Hrvatskoj. Druga biblioteka je Algoritmov KaLibar i Mali KaLibar, koja se smatra vodećom bibliotekom za književnost na području Hrvatske i regije. Urednik je Kruno Lokotar.

„Uglavnom sam zadovoljan odabranim naslovima, ali smatram da forsiramo previše domaćih autora.“

član čitateljskog kluba, 30-40 godina

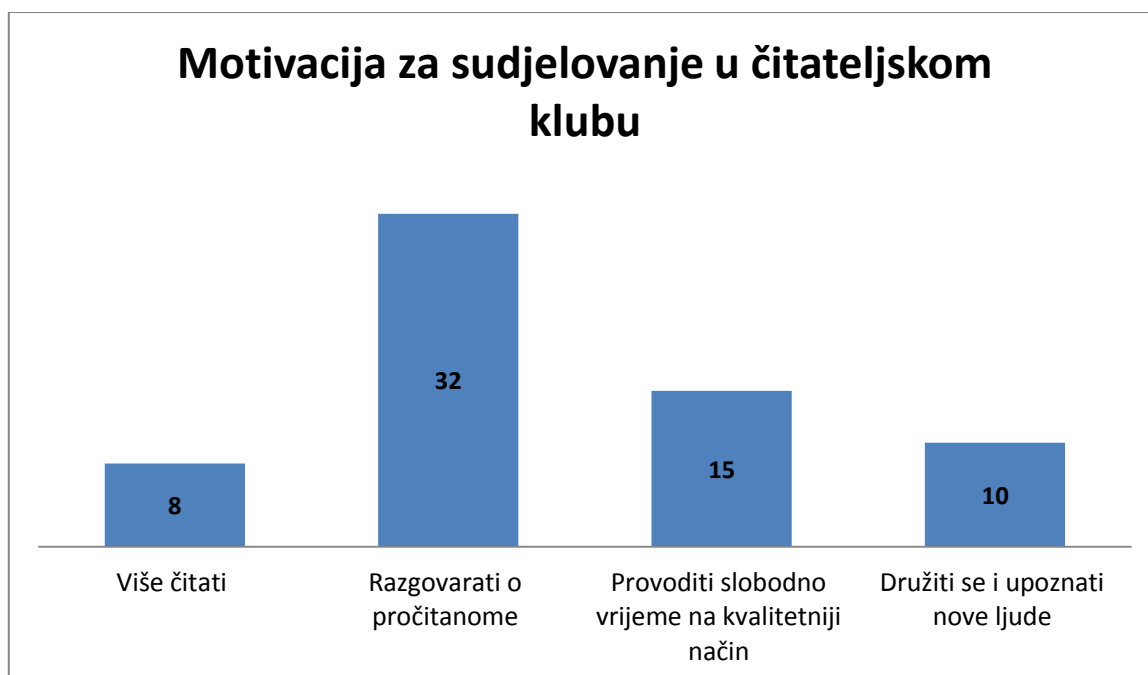
Grafikon 9. Učestalost dolazaka u knjižnicu

Istraživanje je pokazalo da za dobar dio članova sudjelovanje u čitateljskom klubu nije razlog češćem dolasku u knjižnicu (63%), ali gotovo jedna trećina ispitanika potvrdila je da u knjižnicu dolazi češće nego ranije i to nije zanemariv postotak. Privući korisnike na češće dolaske u knjižnicu značajno je bilo da se radi o posudbi knjiga i aktivnom sudjelovanju u aktivnostima kluba, bilo da se radi o lakšem i neposrednijem informiranju i uključivanju korisnika u druge aktivnosti koje knjižnica provodi. Na sastancima čitateljskog kluba knjižničar može informirati korisnike o nadolazećim gostovanjima književnika, zanimljivim predavanjima ili čak može ponuditi članovima uključivanje u samostalno kreiranje knjižničnih aktivnosti.

Grafikon 10. Motivacija za sudjelovanje u čitateljskom klubu

Na pitanje o motivaciji za sudjelovanjem u čitateljskom klubu velik dio ispitanika naveo je nekoliko razloga odnosno zaokružili su više od jednog ponuđenog odgovora. Najčešće naveden razlog, čak 32 puta, bio je razgovor o pročitanim, slijedi provođenje slobodnog vremena na kvalitetniji način koje je navelo 15 ispitanika, dok je druženje i upoznavanje novih ljudi navedeno deset puta kao motiv za dolazak na okupljanja čitateljskog kluba. Osam ispitanika navelo je da sudjeluje u čitateljskom klubu zato što želi više čitati. Iako je ponuđen i odgovor ostalo pod kojim je bilo moguće navesti neke druge motive, nitko od ispitanika nije koristio tu mogućnost.

Ispitanici su objašnjavajući svoju motivaciju često povezivali dvije potrebe, druženje i razgovor o pročitanim sa sebi sličnima – onima koji vole čitati i iznositi svoja mišljenja, a čije različito mišljenje može omogućiti još jedno novo gledište stvari. Takva druženja je nešto teže pronaći u drugim okolnostima upoznavanja.

„Bogatstvo je sagledati iste teme i iz drugog kuta, a čitateljski klub nas uči poštivanju drugih i drugih/drugačijih razmišljanja.“

članica čitateljskog kluba, 30-40 godina

„Čitateljski klub u potpunosti je ispunio moja očekivanja. Očekivala sam mogućnost razgovora o pročitanim knjigama jer to je drugačiji tip razgovora od onih koje vodimo u druženju s prijateljima/rođacima/kolegama. Usmjeren je na vrlo konkretnu temu: knjigu koja se čita, a to donosi osvježenje u teme svakodnevnog života. Na sastancima čitateljskog kluba razgovara se o knjizi, što znači svaki put o posve novoj temi, a opet svatko od članova ima priliku na temelju knjige donijeti neki zaključak o vlastitom životu, čime se postiže prisnost. Druženja su zanimljiva, kvalitetna i zabavna.“

članica čitateljskog kluba, do 30 godina

„Zanimljivo mi je čuti kako različite osobe, čitatelji, na različite načine doživljavaju pročitano. Naučim nešto, a ponekad i sama drugima prenesem svoja razmišljanja ili saznanja.“

članica čitateljskog kluba, 60+ godina

Poistovjećivanje kvalitetno provedenog slobodnog vremena s vremenom posvećenom čitanju i sudjelovanju u čitateljskom klubu (čak 15 ispitanika navelo je ovu motivaciju) ukazuje na činjenicu da knjiga još uvijek može biti takmac internetu i modernim tehnologijama u borbi za slobodno vrijeme suvremenog čovjeka. Knjižničari često kao svoju misiju ističu popularizaciju knjige i čitanja, a ovaj podatak ih usmjerava da je tu misiju moguće ostvariti osnivanjem čitateljskih klubova.

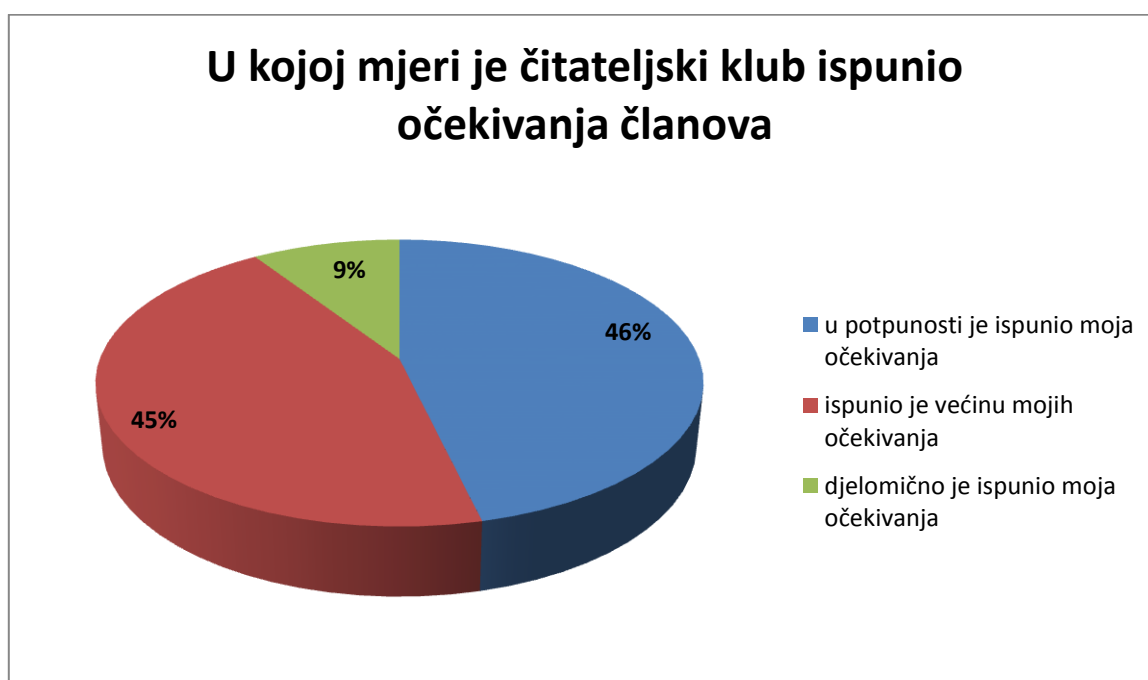
U posljednjem pitanju anketnog upitnika ispitanici su zamoljeni ocijeniti stupnjem slaganja (od 5 do 1, od potpunog slaganja do potpunog neslaganja) devet tvrdnji vezanih uz utjecaj čitateljskog kluba na njihov život.

Tvrdnja s kojom se najviše ispitanika u potpunosti složilo (srednja vrijednost 4,43) je upravo ono što je istaknuto kao jedna od najvećih prednosti čitateljskih klubova: *„Čitateljski klub potiče me da čitam djela za kojima inače ne bih posegnuo“*. Sljedeće tri tvrdnje ostvarile su jednaku, prilično visoku, srednju ocjenu (4,13) te se mogu smatrati također vodećim prednostima sudjelovanja u čitateljskom klubu: *„Čitateljski klub podiže moju informiranost“*; *„Čitateljski klub potiče moju kreativnost i sposobnost izražavanja“*; *„Čitateljski klub donio mi je nova poznanstva i prijateljstva“*. Ispitanici se nešto manje slažu sa sljedećim prednostima sudjelovanja u čitateljskom klubu: važnost ispunjenog slobodnog vremena (3,68) i sudjelovanje u sličnim aktivnostima knjižnice (3,54) kao i češći dolasci u samu knjižnicu

(3,41). Ipak su i ti ciljevi važni za knjižnicu koja nastoji ponuditi kvalitetne sadržaje i postati komunikacijsko središte lokalne zajednice

Iako je većina tvrdnji koncentrirana oko srednje vrijednosti, negativna tvrdnja „*Čitateljski klub ne obogaćuje moj život ni na kakav poseban način*“ s kojom je većina izrazila potpuno neslaganje (srednja ocjena 1,39) dokazuje kako ispitanici smatraju da čitateljski klub u svakom slučaju na pozitivan način doprinosi kvaliteti njihovog života.

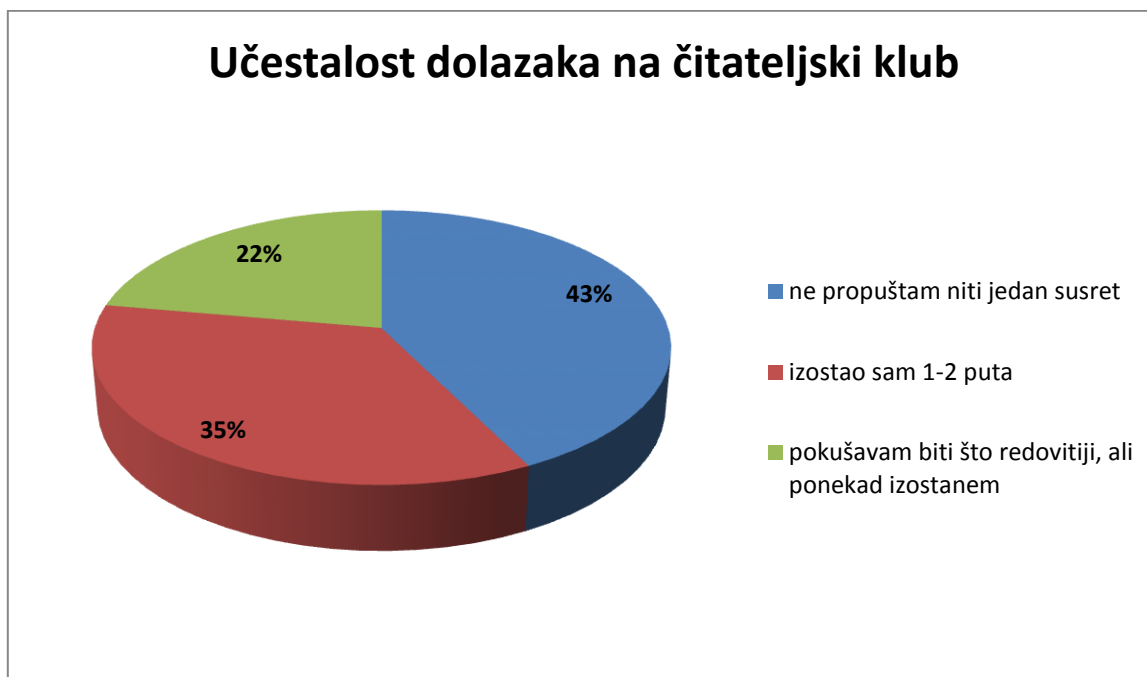
Grafikon 11. U kojoj mjeri je čitateljski klub ispunio očekivanja članova

Da čitateljski klubovi ispunjavaju očekivanja svojih članova pokazuje nam i činjenica da 46% ispitanika smatra kako je čitateljski klub kojem pripadaju u potpunosti ispunio njihova očekivanja. Gotovo isti postotak (45%) smatra kako je čitateljski klub ispunio većinu njihovih očekivanja. Tek 9% smatra svoja očekivanja samo djelomično ispunjenima. Mogućnost kratkog obrazloženja ovog odgovora većina je iskoristila za isticanje onoga što ih oduševljava, a to su prethodno istaknuto zadovoljstvo odabranim naslovima – „*sviđa mi se raznolik izbor zadane «lektire»*“, mogućnost da čuju „*kako različito doživljavamo isti naslov*“ ili „*ugodno druženje*“. Malo je obrazloženja koja navode zašto čitateljski klub nije ispunio njihova očekivanja, a neka od njih su: „*Na samim sastancima se često osjeća određena suzdržanost u iznošenju dojmova*“ ; „*Neke knjige su mi potpuno po ukusu a neke nimalo*“; „*Očekivala sam da ću naučiti voditi dnevnik čitanja*“; „*Ponekad bih voljela da su rasprave poticajnije*“.

Zadovoljstvo članova radom čitateljskog kluba potvrđuje i učestalost dolazaka, koju možemo vidjeti na Grafikonu 12. Gotovo polovica ispitanika (43%) ne propušta niti jedan susret, a 35% je propustilo samo jedno ili dva okupljanja. Ovaj podatak je knjižnici najbolji pokazatelj da korisnici rado dolaze na sastanke svog čitateljskog kluba, a neki su članom i više od jednog kluba.

Grafikon 12. Učestalost dolazaka na čitateljski klub

3.2.2. Tko su voditelji čitateljskih klubova

Svaki čitateljski klub, kao što je već spomenuto, ima svog voditelja čija je uloga priprema i vođenje susreta kluba. Prema Bašić, većina voditelja domaćih čitateljskih klubova profesori su književnosti, učitelji i bibliotekari – informatori koji imaju neka prethodna iskustva u radu s ljudima, široka znanja i razne interese, to su prije svega osobe koje vole čitati i razgovarati o pročitanim, ali imaju i osjećaj za dobru organizaciju.⁴¹ Kompetencije koje voditelj treba posjedovati da bi uspješno vodio čitateljski klub su, dakle, razvijene organizacijske i komunikacijske vještine kako bi pomogao ostvariti komunikaciju između članova vodeći računa o poštivanju utvrđenih pravila rada.

⁴¹ Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 66.

Prema mišljenju korisnika ispitano u anketnom upitniku najvažnije je da je voditelj dobar moderator koji zna usmjeravati komunikaciju, kao i da se prema svakom članu odnosi ravnopravno i s poštovanjem (tvrdnje su to s najvišim srednjim ocjenama 4,72). Visoko prema slaganju su i tvrdnje da voditelj treba biti komunikativna i društvena osoba (4,6), koja se pažljivo priprema za susrete i informira o knjizi (4,4) te koja u konačnici ima odgovarajuće obrazovanje (4,16), što nas dovodi do zaključka da su knjižničari poželjni voditelji čitateljskih klubova s obzirom na informiranost i obrazovanje na području književnosti.

„Dojam voditelja o knjizi trebao bi biti sličan mom dojmu“ tvrdnja je s kojom se većina ispitanika uopće ne slaže (srednja ocjena 1,9), što govori da je većina svjesna prednosti pluraliteta mišljenja. Unatoč toj svijesti većine članova, voditelj uvijek na početnom okupljanju čitateljskog kluba, ali i kasnije ukoliko je to potrebno, treba istaknuti važnost demokracije i tolerancije različitog mišljenja, budući da ponekad neslaganje oko knjige može prerasti u raspravu oko nekih općih uvjerenja i životnih stavova.

Voditelj kluba mora se također znati snaći u problematičnim situacijama, kao što su primjerice članovi koji dolaze na sastanke u alkoholiziranom stanju, članovi koji neprestano žele razgovarati o detaljima svog privatnog života ili jednostavno članovi koji su previše dominantni u raspravama. U takvim slučajevima poželjno je da je voditelj kluba smiren i vješt u komunikaciji te na odgovarajući način upozori člana na neprimjereno ponašanje.

Voditelj na početku sastanka predstavlja knjigu o kojoj će se razgovarati sažimajući radnju i odnose među glavnim likovima uz nekoliko osnovnih informacija o knjizi i autoru. Time pruža članovima polazište za razgovor i upućuje ih na ključne argumente. Svaka kvalitetna rasprava trebala bi imati svoj logički slijed – uvod, središnji dio i zaključak. Voditelj može usmjeravati diskusiju pitanjima i potpitanjima, što je ponekad preporučljivije nego prepustiti članovima riječ, s obzirom na to da je grupa sklona skrenuti s teme na osobni teren (detalji iz privatnog života) ili na općenite razgovore o društvu, politici i sličnome.⁴² Tibljaš slikovito opisuje voditelja kao skretničara – kada krenu digresije, on treba imati osjećaj za vraćanje rasprave na prave tračnice.⁴³

Na sastanke čitateljskog kluba voditelj mora dolaziti pažljivo pripremljen, a to podrazumijeva i više od samog čitanja knjige. Poželjno je da konzultira dostupne izvore (referentna građa u

---

⁴² Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 70.

⁴³ Tibljaš, V. Čitateljski klub : upute za voditelje // Magazin Gradske knjižnice Rijeka (2014.) Url: <http://gkr.hr/Magazin/Teme/Citateljski-klub-upute-za-voditelje>. (29.8.2014.)

knjižnici, internet i sl.) u potrazi za informacijama o autorovom liku i djelu, kao i osvrte te kritike naslova o kojem se raspravlja. Voditelj može pripremiti pitanja kojima će potaknuti članove na razgovor, kao i izdvojiti određene ulomke koje smatra poticajnim. Pripremljena pitanja se razlikuju od knjige do knjige, no neka od njih je moguće univerzalno primijeniti, a literatura kao takva izdvaja primjerice sljedeća⁴⁴:

- Što mislite o naslovu knjige? Odražava li naslov temu knjige? Koji bi naslov, po vašem mišljenju, bolje odgovarao sadržaju knjige?
- Jeste li zadovoljni s naslovnicom knjige? Predstavlja li ona sadržaj na najbolji način?
- Što mislite zašto je autor počeo priču na ovakav način?
- Koji su likovi uvjerljivo prikazani? Podsjećaju li vas likovi na osobe koje poznajete? S kojim se likovima možete poistovjetiti?
- Jeste li razmišljali kako bi se neke situacije razriješile da su likovi drukčije postupili?
- Mislite li da u knjizi ima autobiografskih elemenata?
- Jeste li poželjeli čitati još neku knjigu istog autora i zašto?
- S kojim bi se knjigama koje ste čitali ova knjiga mogla usporediti?

Na kraju susreta voditelj može upitati članove „Kako biste ocijenili knjigu?“, ali i „Kako biste ocijenili raspravu?“ te na taj način dobiti povratnu informaciju koja može ukazati na elemente koje je u budućim susretima moguće poboljšati, bilo da se radi o vođenju razgovora bilo o odabiru knjige. Preporuča se da voditelj čitateljskog kluba vodi dnevnik kluba, a Tibljaš predlaže da se u dnevnik bilježe⁴⁵:

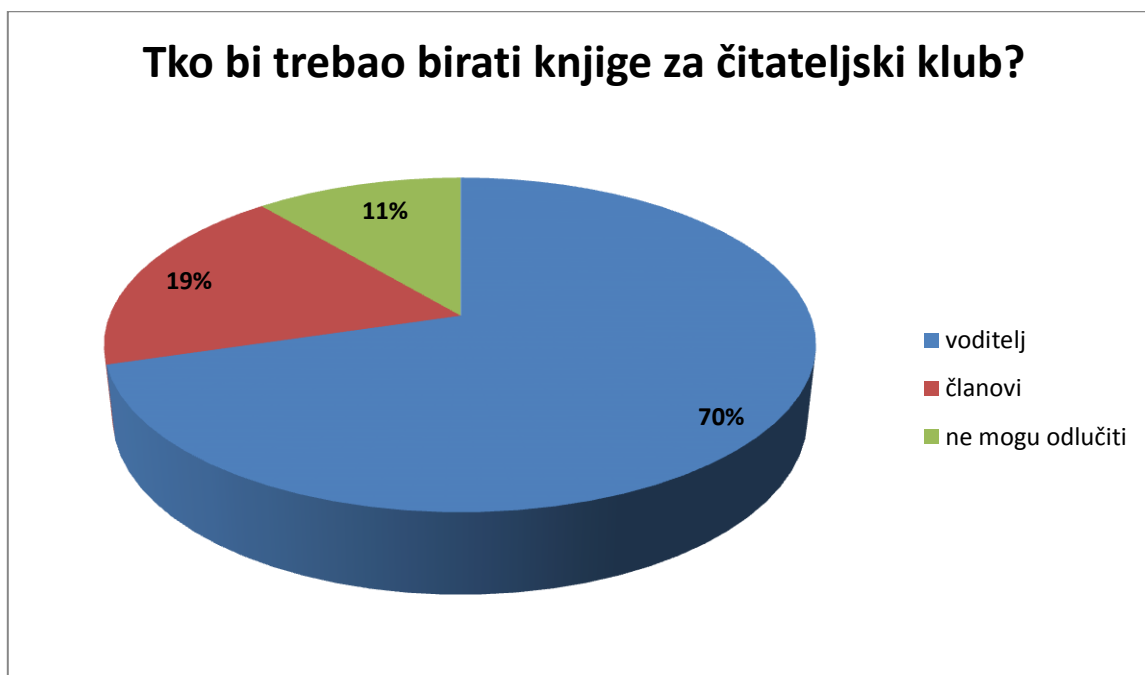
- popis članova kluba i promjene, napuštanja i priključivanja;
- datumi održanih rasprava te autori i naslovi knjiga o kojima se raspravljalo;
- srednja ocjena kojom su članovi ocijenili knjigu nakon rasprave, budući da se preporuča ocijeniti knjigu i prije i poslije rasprave, jer često rasprava može potaknuti na promjenu mišljenja;
- osvrti na raspravu i kratak prikaz knjige.

---

⁴⁴ Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 69.

⁴⁵ Tibljaš, V. Čitateljski klub : upute za voditelje. // Magazin Gradske knjižnice Rijeka (2014.) Url: <http://gkr.hr/Magazin/Teme/Citateljski-klub-upute-za-voditelje>. (29.8.2014.)

Grafikon 13. Tko bi, prema mišljenju članova čitateljskog kluba, trebao birati knjige za sastanke čitateljskog kluba?

Odluka o odabiru knjige za čitanje i raspravu stvar je dogovora i razlikuje se od kluba do kluba hoće li tu ulogu imati voditelj ili sami članovi. Čak 70% osoba koje su pristupile ovom anketnom upitniku izjasnilo se kako je voditelj čitateljskog kluba taj bi trebao birati knjige koje se čitaju i o kojima se razgovara na sastancima čitateljskih klubova. U svim čitateljskim klubovima u kojima je provedeno istraživanje voditelj je upravo osoba koja u suradnji s knjižnicom donosi odluku o knjizi i nabavlja knjige za svoje članove. Ovo istraživanje je potvrdilo kako je to metoda koja odgovara većem broju članova zagrebačkih čitateljskih klubova.

Prevladava povjerenje u voditelja i poštivanje njegovog odabira. Prilikom odgovora na ovo pitanje ispitanici su imali mogućnost i obrazložiti svoj odgovor. Tom prilikom su se izjasnili kako je voditelj najbolji izbor za odabir knjige te su pri tome naveli sljedeća objašnjenja: „Voditelj radi u knjižnici, lakše nabavlja knjige i bolje je informiran o novim knjigama“; „Voditelj ima bolji pregled i uvid u fond novih knjiga, ili je upoznat s autorima koje treba čitati.“ Jedan ispitanik je naveo i da jednostavno voli faktor iznenađenja. Više ispitanika smatra da bi dogovori među članovima trajali predugo i oduzimali vrijeme, jednostavnije je da tu obvezu na sebe preuzima voditelj. Također, ne treba zanemariti da voditelj kao zaposlenik knjižnice ili bliski suradnik knjižnice ima bolji uvid u fond knjižnice i broj primjeraka knjiga koje treba osigurati za sve članove čitateljskog kluba. Čitateljski klubovi

moгу prepustiti članovima da samostalno nabave knjigu, ali u praksi zagrebačkih čitateljskih klubova knjižnica to radi unaprijed i knjiga za sljedeći susret se dijeli članovima prisutnima na sastanku i zainteresiranima za dolazak na idući sastanak.

Zanimljivo je objašnjenje jednog ispitanika čiji je čitateljski klub jedno vrijeme prakticirao uključivanja članova u odabir knjiga⁴⁶:

„Preferiram da voditelj odabire knjige, zato što je stručna osoba i ima profesionalno iskustvo, kada su birali članovi dogodilo se da se nekome knjiga nije svidjela a predlagač se uvrijedio.“

članica čitateljskog kluba, 40-50 godina

Manji broj ispitanika (19%) zalaže se za uključivanje korisnika u odabir knjiga, a za to navode sljedeće razloge: *„doprinosi boljem poistovjećanju s klubom“* ; *„zato što svi članovi kluba trebaju biti ravnopravni i aktivno sudjelovati u funkcioniranju čitateljskog kluba“*.

Budući da su navedene prednosti voditelja u odabiru knjige ipak brojnije, knjižnice u pravilu taj zadatak povjeravaju voditelju, a ne samim članovima, ili to barem ne čine u početku postojanja kluba. U svakom slučaju, korisnici uvijek mogu iskoristiti priliku okupljanja čitateljskog kluba da drugima preporučne neke svoje omiljene naslove te eventualni razgovor o knjigama i književnim preporukama nastave i nakon službenog trajanja čitateljskog kluba, ustvari nije rijetkost da se članovi prije ili poslije sastanka upuštaju u razgovore u kojima razmjenjuju dojmove o pročitanim knjigama koje ne ulaze u okvir čitateljskog kluba.

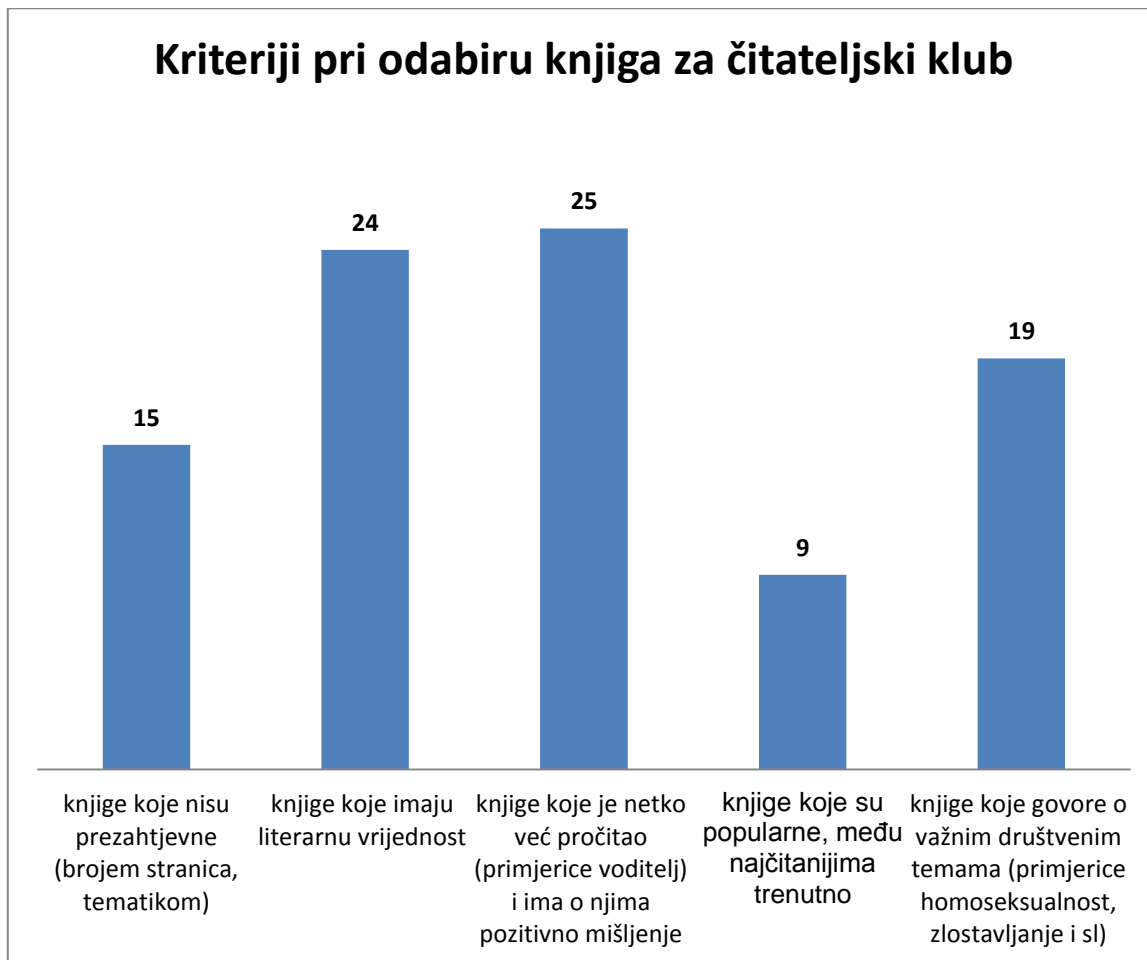
Osim već spomenute dostupnosti knjiga o kojoj voditelj mora voditi računa pri odabiru, postoji još niz kriterija pri odluci koje knjige predložiti za čitanje.

---

⁴⁶ Radi se o čitateljskom klubu Opstanak u Knjižnici Ivane Brlić Mažuranić.

Grafikon 14. Koji su kriteriji, prema mišljenju članova čitateljskog kluba, važni pri odabiru knjige?

Na pitanje o važnosti pojedinog kriterija za odabir knjige ispitanici su često zaokruživali više od jednog odgovora. Najveći broj ispitanika smatra da su najvažniji kriteriji prilikom odabira knjige da je istu netko već pročitao i pozitivno ocijenio, primjerice voditelj. Iako postoje brojni izvori preporuka za čitanje kao što su popisi nagrađivanih knjiga, katalozi i slično, članovi se najviše vole osloniti na iskustvo i mišljenje onoga čiji ukus i interese poznaju.⁴⁷ Velik broj ispitanika smatra i da odabrana knjiga treba imati određenu literarnu vrijednost. Knjižničar će temeljem svog iskustva lakše procijeniti literarnu vrijednost djela te će biti upućen govori li ono o važnim društvenim temama, budući da su ispitanici često i taj kriterij smatrali presudnim. Knjige koje progovaraju o važnim društvenim temama knjige su koje „zovu“ na raspravu, pa ih je dobro odabirati u početku rada čitateljskog kluba kako bi se

⁴⁷ Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 71.

članovi bolje upoznali, za razliku od manje „raspravljivih“ naslova⁴⁸. Navodi to i obrazloženje jedne ispitanice:

„Smatram da je uz literarnu vrijednost djela važno i da ono govori o važnim društvenim temama, jer takav izbor otvara mogućnost da se prodiskutiraju teme o kojima članovi imaju vrlo raznolika mišljenja, a takva diskusija doprinosi međusobnom upoznavanju te sagledavanju vlastitih mišljenja u novom svjetlu.“

članica čitateljskog kluba, do 30 godina

Koliko god bilo poželjno uzimati u obzir tematski, stilski i žanrovski raznovrsna djela, pri odabiru treba ponajprije imati na umu nudi li knjiga jake teme koje otvaraju mogućnost razgovora. Jedan od primjera knjige koja otvara mnoge takve teme zanimljive svim članovima, poput ljubavnih i prijateljskih odnosa, odgoja i roditeljske ljubavi, sudbine i kajanja te prihvaćanja odgovornosti, jest knjiga *Gonič zmajeva* Khaleda Hosseinija, koja je iz tog razloga jedan od čestih i omiljenih odabira brojnih čitateljskih klubova⁴⁹.

Jedna ispitanica je u odgovoru na ovo pitanje navela sve kriterije, uz sljedeće obrazloženje:

„Svi mi se kriteriji čine podjednako važnima. Mislim da je bitna raznovrsnost i da je dobro i poželjno i naći dublje elemente u naoko nezahtjevnoj knjizi, i naći općeljudski zanimljive elemente u zahtjevnoj literaturi visoke umjetničke vrijednosti, i čitati knjigu po preporuci osobe u čiji ukus vjeruješ. Nije loše čitati aktualno popularne knjige jer ako cijeli svijet o njima govori, poželjno je da svaka osoba koja voli čitati ima o njima mišljenje, a knjige o važnim društvenim temama treba čitati jer su, pa, važne! Također, nije loše imati na umu da ima literarno vrijednih knjiga koje zbog svog sadržaja ili forme ne potiču na raspravu, kao i slabijih ostvarenja razgovor o kojima vodi do kvalitetne diskusije.“

članica čitateljskog kluba, do 30 godina

Uz pitanje o kriterijima koje smatraju važnima pri odabiru knjiga za razgovor na čitateljskom klubu ispitanicima je ponuđeno da navedu koja je knjiga po njihovom mišljenju uspješan

---

⁴⁸ Tibljaš, V. Čitateljski klub : upute za voditelje. // Magazin Gradske knjižnice Rijeka (2014.) Url: <http://gkr.hr/Magazin/Teme/Citateljski-klub-upute-za-voditelje>. (29.8.2014.)

⁴⁹ Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 71.

odabir i kratko obrazlože svoj odgovor. Navedeni naslovi, a i objašnjenja su vrlo raznoliki pa navedimo samo neke:

- *Čefuri raus!* Gorana Vojnovića, zato što „je doprla do mene, poznajem puno ljudi u regiji i roman je vrlo, vrlo realističan“ (članica čitateljskog kluba, 40-50 godina);
- *Ogled o sljepoći* Josea Saramaga zato što „je pisana specifičnim stilom (neobična interpunkcija), a pored toga tema je obrađena kao nekakav eksperiment iz kojeg proizlaze sve čovjekove mane i vrline u situaciji kada «gradom» vlada gotovo sveopće sljepilo. Knjiga se, vjerujem, svakom čitatelju ureže duboko u pamćenje!“ (članica čitateljskog kluba, 30-40 godina);
- *Kosturi okruga Madison* Vedrane Rudan zato što „je duhovita i dotiče se stvarnih tema o kojima svatko ima mišljenje“ (članica čitateljskog kluba, do 30 godina);
- *Boje i godine* Margit Kaffka zato što „je odličan primjer kako knjiga može prikazati život i društvo prošlog stoljeća“ (članica čitateljskog kluba, 30-40 godina);
- *Črna mati zemla* Kristiana Novaka zato što „je važno čitati dobre hrvatske pisce“ (članica čitateljskog kluba, 60+ godina);
- *Sestra Sigmunda Freuda* Goce Smilevskog zato što „govori o konkretnim osobama i njihovim odnosima u jednom povijesnom trenutku“ (član čitateljskog kluba, 40-50 godina);
- *Zola Jackson Gilles Leroya* zato što „je aktualna tema, suvremena i univerzalna, višeslojna poruka“ (članica čitateljskog kluba, 40-50 godina);
- *Kafkin prijatelj* Mire Gavrana zato što „knjiga omogućuje zbilja zanimljivu i poticajnu raspravu i o autoru i o knjizi i o samom Kafki“ (član čitateljskog kluba, 30-40 godina).

Mnoštvo je knjiga koje su iz brojnih navedenih razloga dobre za čitateljsku grupu. Voditelji početnici mogu se u početku osloniti na preporuke drugih čitateljskih klubova⁵⁰ u potrazi za knjigama koje otvaraju prostor za raspravu. Kvalitetna rasprava, u konačnici, doprinosi širenju vidika kako članova tako i voditelja čitateljskog kluba.

---

⁵⁰ Ivana Bašić u knjizi *O čitateljskim grupama* navodi primjere knjiga dobrih za raspravu po preporuci naših čitateljskih grupa. Vidi: Bašić, I. *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 86-105. Inozemne preporuke moguće je naći na stranicama poput www.readinggroupguides.com.

4. Zaključak

Čitateljski klubovi sve su češća praksa u hrvatskim narodnim knjižnicama no još uvijek je riječ o relativno novoj aktivnosti na našim područjima, koja ostavlja prostora za širenje i razvoj:

„Uvijek treba imati na umu da je ovakav oblik druženja mnogima nepoznanica i da je potrebno uložiti određeni napor kako bi se ljude informiralo o načinu rada čitateljske grupe. Možemo se ugodno iznenaditi kad otkrijemo koliko je ljudi željno razgovora i kvalitetne komunikacije. Upravo zato ideja može privući i uspavane čitatelje, kao i one koji žele osnažiti svoje čitateljske kompetencije i možda prvi put u životu doživjeti književnost kao medij komunikacije.“⁵¹

Čitateljski klub knjižnici koja ga osniva donosi višestruke prednosti. Stvara pozitivnu percepciju knjižnice u lokalnoj zajednici, ali i šire, kao toplog i ugodnog mjesta za susrete, razgovor, razmjenu mišljenja i međugeneracijsko druženje. Knjižnica postaje žarište društvenoga života zajednice te na taj način pridonosi kvaliteti života svojih korisnika. Čitateljski klubovi donose knjižnici nove članove, a kod postojećih povećavaju interes za knjigu i čitanje.

Zanimalo nas je što motivira čitatelje na sudjelovanje u čitateljskom klubu i u kojoj mjeri su oni zadovoljni odabirom knjiga i voditeljem čitateljskog kluba. Stoga smo proveli istraživanje u pet od trenutno sedam aktivnih književnih klubova u zagrebačkim narodnim knjižnicama. Istraživanje je ispunilo svoj cilj i pokazalo nam kako su za uspješan rad čitateljskog kluba presudna očekivanja čitatelja, ali i dobar voditelj kluba. Voditelj koji pažljivo odabire knjige i vješto razvija raspravu o istima stvara poligon za povezivanje članova koji uživaju u dijeljenju svog doživljaja pročitanog s drugima.

Iako je u trenutku provođenja ovo istraživanje obuhvatilo većinu čitateljskih klubova u zagrebačkim narodnim knjižnicama, ono ne pruža cjelovit uvid u rad čitateljskih klubova iz nekoliko razloga. Najprije, s obzirom da su nastali unatrag godinu ili najviše dvije, još uvijek

---

⁵¹ Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 58.

se može smatrati da su ispitani čitateljski klubovi u fazi razvoja, a napomenimo i da se pokreće sve više inicijativa za osnivanjem novih čitateljskih klubova. Ovim diplomskim radom nastojali smo sagledati postojeće prakse i povratnu informaciju članova čitateljskih klubova koja može usmjeriti knjižničare u stvaranje metodoloških smjernica za budući rad čitateljskih klubova i pokretanje novih, opsežnijih istraživanja.

Literatura

1. Atlas, J. Really? You are not in a book club? // The New York Times (2014.) Url: http://www.nytimes.com/2014/03/23/opinion/sunday/really-youre-not-in-a-book-club.html?_r=0 (26.8.2014.)
2. Bašić, I. Biblioterapija i poetska terapija : priručnik za početnike. Zagreb : Balans centar, 2011.
3. Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014.
4. Beach, R., Yussen, S. Practices of Productive Adult Book Clubs // Journal of Adolescent and Adult Literacy, 55 (2) (2011.), str. 121-131.
5. Freeman, S. End of discussion. Why I'm leaving my book club // The American Scholar. (2005.) Url: http://theamericanscholar.org/end-of-discussion/#.VAN_ev1_tqU (30.8.2014.)
6. Gavazzi, L. Gruppi di lettura: Come crearne uno e farlo vivere felice. Url: <http://gruppodiletura.wordpress.com/2011/06/29/gruppi-di-lettura-come-crearne-e-uno-e-farlo-vivere-felice/> (27.8.2014.)
7. Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb : Prometej, 2001
8. Narodne knjižnice kao treći prostor : programska knjižica / 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Hotel Club Funimation Borik, Zadar, 9. do 11. listopada 2013. ; [uredili Dunja Marija Gabriel, Jelica Leščić, Nela Marasović].
9. Plevnik, D. Tolle lege. Za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012.
10. Tibljaš, V. Čitateljski klub : upute za početnike. // Magazin Gradske knjižnice Rijeka (2013.) Url: <http://gkr.hr/Magazin/Teme/Citateljski-klub-upute-za-pocetnike> (29.8.2014.)
11. Tibljaš, V. Čitateljski klub : upute za voditelje. // Magazin Gradske knjižnice Rijeka (2014.) Url: <http://gkr.hr/Magazin/Teme/Citateljski-klub-upute-za-voditelje> (29.8.2014.)
12. Zaid, G. Koliko knjiga!. Zagreb : Algoritam, 2005.

PRILOG : ANKETNI UPITNIK ZA ČLANOVE ČITATELJSKIH KLUBOVA

Sudjelovanje u anketi je dobrovoljno i anonimno. Rezultati dobiveni anketom koristit će se isključivo za pisanje diplomskog rada na temu „Čitateljski klubovi u zagrebačkim narodnim knjižnicama”.

I PODACI O ISPITANIKU

1. Jeste li član knjižnice: a) da b) ne
2. Spol: a) muški b) ženski
3. Dob: a) do 30 godina b) 30-40 godina c) 40-50 godina d) 50-60 godina
e) 60+ godina
4. Zaposlenost: a) student b) umirovljenik c) zaposlen d) nezaposlen
5. Obrazovanje: a) OŠ b) SSS c) VŠS ili VSS d) magisterij e) doktorat
6. Kakvim se čitateljem smatrate?
  - a) pravi ljubitelj knjiga, čitam puno i raznoliku literaturu
  - b) aktivan čitatelj, volim čitati, čitam puno, ali određene žanrove
  - c) umjereni čitatelj, čitam dosta, ali želio bih/mogao bih i više
  - d) povremeni čitatelj, čitam malo, zbog nedostatka vremena ili iz drugih razloga
  - e) slab čitatelj, čitam rijetko i neredovito
7. Koliko u prosjeku knjiga pročitate mjesečno?
  - a) 1-2 knjige
  - b) 2-3 knjige
  - c) 4-5 knjiga
  - d) 5-8 knjiga
  - e) više od 8 knjiga

II PODACI O SUDJELOVANJU U ČITATELJSKOM KLUBU

8. Kako ste saznali za čitateljski klub u kojem sudjelujete?

- a) putem interneta
- b) u knjižnici
- c) preporukom prijatelja/znanaca
- d) ostalo:

9. Koliko dugo ste član čitateljskog kluba?

- a) manje od tri mjeseca
- b) tri do šest mjeseci
- c) šest do dvanaest mjeseci
- d) duže od godinu dana

10. Koliko redovito posjećujete čitateljski klub?

- a) ne propuštam niti jedan susret
- b) izostao sam 1-2 puta
- c) pokušavam biti što redovitiji, ali ponekad izostanem
- d) često izostajem

4. Koja je bila Vaša početna motivacija za sudjelovanje u čitateljskom klubu?

- a) više čitati
- b) razgovarati o pročitanim
- c) provoditi slobodno vrijeme na kvalitetniji način
- d) družiti se i upoznati nove ljude
- e) ostalo:

5. Je li čitateljski klub ispunio Vaša očekivanja? Možete li ukratko obrazložiti odgovor?

- a) u potpunosti je ispunio moja očekivanja
- b) ispunio je većinu mojih očekivanja
- c) djelomično je ispunio moja očekivanja
- d) nije ispunio većinu mojih očekivanja
- e) nije nimalo ispunio moja očekivanja

Kratko obrazloženje:

6. Sviđa li Vam se odabir knjiga u čitateljskom klubu? Ako ne, što Vam se ne sviđa?

- a) da ili uglavnom da
- b) ne ili uglavnom ne
- c) u jednakoj mjeri i da i ne

Kratko obrazloženje:

7. Preferirate li da voditelj u suradnji s knjižnicom odabire knjige ili da članovi mogu predlagati knjige za čitanje, i zašto?

- a) voditelj, zato što _____
- b) članovi, zato što _____

8. Koje kriterije smatrate važnima pri odabiru knjiga dobrih za razgovor na čitateljskom klubu? Možete li navesti primjer knjige koja je po vama bila uspješan odabir na Vašem čitateljskom klubu uz kratko obrazloženje?

- a) knjige koje nisu prezahtjevne (brojem stranica, tematikom)
- b) knjige koje imaju literarnu vrijednost (poznati autori)

c) knjige koje je netko već pročitao (primjerice voditelj) i ima o njima pozitivno mišljenje

d) knjige koje su popularne, među najčitanijima trenutno

e) knjige koje govore o važnim društvenim temama (primjerice homoseksualnost, zlostavljanje i sl.)

f) ostalo:

Primjer knjige koju smatram dobrim odabirom je _____ zato što

9. Stupnjem slaganja odredite u kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama o važnosti karakteristika voditelja čitateljskog kluba

1 u potpunosti se ne slažem

2 djelomično se ne slažem

3 niti se slažem, niti se ne slažem

4 djelomično se slažem

5 u potpunosti se slažem

Važno je da voditelj čitateljskog kluba:

ima odgovarajuće obrazovanje (magistar bibliotekarstva, profesor književnosti) 1 2 3 4 5

komunikativna i društvena osoba 1 2 3 4 5

ima iskustvo u vođenju čitateljskih klubova 1 2 3 4 5

pažljivo se priprema za susrete, informiran je o knjizi 1 2 3 4 5

dobar moderator, usmjerava komunikaciju 1 2 3 4 5

njegov dojam o knjizi sličan je mom dojmu 1 2 3 4 5

odnosi se prema svakom članu ravnopravno 1 2 3 4 5

10. Jeste li sudjelovanjem u čitateljskom klubu postali češći posjetitelj knjižnice?

a) da, češće dolazim u knjižnicu

b) u knjižnicu dolazim jednako često kao i ranije

c) u knjižnicu dolazim rjeđe nego ranije

11. Stupnjem slaganja odredite u kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama o utjecaju čitateljskog kluba na Vaš život

1 u potpunosti se ne slažem

2 djelomično se ne slažem

3 niti se slažem, niti se ne slažem

4 djelomično se slažem

5 u potpunosti se slažem

Čitateljski klub utječe na moj život na sljedeći način:

čitateljski klub podiže moju informiranost 1 2 3 4 5

čitateljski klub ispunjava moje slobodno vrijeme 1 2 3 4 5

čitateljski klub potiče me da više čitam 1 2 3 4 5

čitateljski klub potiče me da češće dolazim u knjižnicu 1 2 3 4 5

čitateljski klub potiče me da čitam djela za kojima inače ne bih posegnuo 1 2 3 4 5

čitateljski klub potiče moju kreativnost i sposobnost izražavanja 1 2 3 4 5

čitateljski klub donio mi je nova poznanstva i prijateljstva 1 2 3 4 5

čitateljski klub potiče me na sudjelovanje u sličnim aktivnostima knjižnice 1 2 3 4 5

čitateljski klub ne obogaćuje moj život ni na kakav poseban način 1 2 3 4 5

Zahvaljujem na odgovorima,

Anamarija Stepanić

Sažetak

Suvremena knjižnica ostvaruje svoju misiju „trećeg prostora“ i mjesta susreta u zajednici brojnim aktivnostima među kojima se u posljednje vrijeme ističe okupljanje korisnika u čitateljske klubove. Za potrebe ovog diplomskog rada provedeno je istraživanje metodom anketnog upitnika u pet čitateljskih klubova za odrasle u zagrebačkim narodnim knjižnicama. Cilj istraživanja bio je prikazati koje strategije rada doprinose uspješnom čitateljskom klubu, a osim rezultata navedenog istraživanja u radu je prikazana i teorijska podloga fenomena čitateljskih klubova.

Summary

The modern library achieves its mission of creating a "third space" and a community meeting point with numerous activities, such as recently popular book clubs. For the purpose of this thesis, a research was conducted via questionnaires in five book clubs for adults in public libraries in the City of Zagreb. The aim of the study was to show which work strategies contribute to a successful book club, and apart from the results of the conducted research, the thesis includes the theoretical basis of the phenomenon of book clubs.